

Problem utrakvizma v Avstro-Ogerski.

Poslednja leta govoré gospodovalne narodnosti o „zahtevah državnih interesov“, o „neizogibnih potrebah državnih interesov“, s tem pa vpletajo v državne tudi svoje *nacionalne* interese, in ti, ki ne mislijo ali nočejo misliti dovolj o stvareh in razmerah, ne morejo ločiti mej, do katerih sezajo državni, in kje pričenjajo zgolj nacionalni interesi.

Na Ogerskem so uvedli madjarski kot državni jezik, in Madjari menijo, da takó zahteva državni interes. V cislitavski polovini pa je stremljenje in delovanje tako, kakor da bi hoteli ne le dejanski, ampak tudi zakonitim potom uvesti nemški kot državni jezik. Kot skupni jezik monarhije je sedaj pripoznan nemški jezik jedino pri c. in kr. vojni. Drugače pa isti jezik vsiljujejo kot skupni jezik v tostranski polovini. Saj je prišlo uže takó daleč, da je grof Taaffe odločno odklonil pripoznanje češčine kot notranjega jezika v češkem kraljestvu. Nemški kot notranji jezik rabijo pri politiških gosposkah do nizkih stopinj, pri najviših sodiščih in v — parlamentu. V osrednjem parlamentu se izgovarjajo jedenkrat, da ni stenografov za nenemške jezike, drugkrat pa, da predsednik poslanske zbornice ne zna in ne more znati vseh jezikov, ki bi se govorili v isti zbornici. Minister Bacquehem je pa zagovarjal prepoved društev s slovanskim poslovnim jezikom na Nižjeavstrijskem zaradi tega, ker ni dovolj večjih uradnikov, ki bi mogli nadzorovati razna slovanska društva. V vsem pa je tendencija, da bi dejanski in zakonito dobil veljavo nemški kot državni jezik.

V tesni zvezi z zahtevami, do kam naj seza jeden kot državni jezik, je uravnavanje šol; tu morejo zahtevati, zaradi mišljene potrebe državnega jezika, zasnovo utrakvističnih šol uže na osnovnih šolah, še bolj pa na srednjih in velikih šolah. Z druge strani ne morejo popolnoma odstraniti uradovanja v nenemških jezikih, politiški uradi in sodišča so dolžni vsaj na zunaj in v

najneugodnišem slučaju ustmeno, če ne drugače, s pomočjo tolmača, občevati s strankami v jezikih, ki se ne smatrajo državnimi ali notranjimi. Vsled tega pa nastaje potreba, da tudi nemški uradnik potrebuje za posebne potrebe znanje nenemških jezikov, in to zopet dovaja do šolskega vprašanja tudi za učence nemške narodnosti. Tako je nastal problem utrakvizma v Avstriji za uradnike in za šole in s tem tudi za narode.

Ta problem utrakvizma je obširno razpravljal letos dne 17. marca staročeski „Praški klub“, kakor poročamo na drugem mestu. Premagala je misel, da v češkem kraljestvu je potrebna češčina tudi kot notranji jezik, in da vsled tega je treba znati uradnikom češki in nemški jezik. Vsled tega pa bi se morale tudi šole, in sicer vsaj srednje šole na Češkem izpremeniti ter zasnovati v smislu utrakvizma.

Taka rešitev jezikovnega vprašanja ne more biti stalna, in v konec moradovajati — do germanizovanja vseh manjših narodov. Čehi sami priznavajo, da Nemci se nočejo učiti češkemu jeziku; odločilen vzrok temu dejstvu je izvestno v tem, da je češki jezik v primeri z nemškim vendar le jezik majhnega, če tudi kulturno razvitega naroda. V tem, da so slovanski narodi Avstro-Ogerske majhni, tiči beda in težava tudi v pogledu na veljavo in rabo njih jezikov. To resnico morajo avstro-ogerski Slovani pripoznati, naj si jim bodé še toliko neprijetna. Staročehi sami so pri istem razgovoru opozorili, da narodnostnega, oziroma jezikovnega vprašanja ne morejo rešiti brez Nemcev, to pa za to, ker za osmimi milijoni avstrijskih Nemcev stoji še 40 milijonov zunaj Avstro-Ogerske. Ta vzrok sam na sebi pa bi ne mogel biti odločilen, ko bi se postavili Čehi in drugi Slovani na primerno stališče. Saj tudi za avstro-ogerskimi Slovani bi utegnili stati milijoni zunanjih Slovanov. Tudi to ni veljavno, češ, da Nemci pripoznavajo narodno enakopravnost jedino posamičnim osebam, ne pa na

rodom kot posebnim skupinam; saj ravno nemške stranke bobnajo ob vsaki priliki na solidarnost notranjih in zunanjih Nemcev, kedar koli hočejo ščititi kako nacijsko posest. Kar je Nemcem prav, ne more biti krivo nasproti slovanskim narodom.

Problem utrakvizma bi mogli v Avstro-Ogerski rešiti na dva načina. Prvič z rešenjem narodne enakopravnosti na podstavi nacijske avtonomije; drugič s priznanjem zapadne in vstočne kulture ter s primerljivimi praktičnimi izvodi s stališča teh dveh kultur.

Nacijska avtonomija bi poštevala kompaktne mase vsakega naroda, bi podelila vsakemu teh narodov svoj glavni nacijski zastop, in ta bi ščitil s posebnimi zakoni narodnost in jezik svojega naroda in takó delil uslovja za naravno razvijanje narodovo. Na taki podstavi bi se narod ne bal za svoj obstanek in razvoj, tudi ko bi celokupni državni interes v resnici zahteval kako ustopko ali koncesijo zastran takó zvanega državnega jezika. Narodi, kakor so se udali na druge strani v interesu celokupne monarhije, žrtvovali bi se za dejanske, a ne domišljane potrebe tudi v pogledu učenja kakega državnega jezika. Vedno bi bilo pa pri tem prvo uslovje, da bi bila nacijska avtonomija uže dovršeno dejanje, in drugo uslovje, da bi se meje državnemu jeziku določile v sporazumljenju vseh narodov z državnimi činitelji, ker le takó bi se izognili pristranosti, kakoršno očitno kažejo dandanes nemške nacijske in liberalne stranke. Pri tem reševanju bi morali poštovati tudi ogersko polovino cesarstva, in tu bi se pokazalo, da monarhija potrebuje dejanski le jeden državni jezik, ne pa več jezikov. Na to pač najjasneje kaže jednodnost c. i. k. armade, in vsled tega bi se morali tudi Madjari in vsi gospodovni narodi ukloniti jedni in isti obči potrebi. Tudi logika nemških strank dovaja do tega; kajti, ako so Čehi in drugi Slovani cesarstva majhni narodi in vsled tega tudi njih jeziki v neobsežnih mejah, velja isto tudi o Madjarjih, in državna potreba ne zahteva, da bi se morali Slovani učiti v jedni polovini jednemu, v drugi pa drugemu državnemu jeziku. Morale bi torej nemške stranke poprej delovati na to, da se na Ogorskem madjarščina odstrani kot državni jezik, in da se tudi tam drugi narodi uredé na podstavi analogne nacijske avtonomije.

Pod takimi uslovji bi se vsi nemški narodi poleg svojih jezikov na neki stopnji šolanja začeli učiti tudi nemškemu kot državnemu jeziku, in bi Nemci zaradi državne, a izključno državne potrebe, imeli poseben privilegij v cesarstvu. S tem pa smo uže pri drugi glavni točki problema utrakvizma.

Naše cesarstvo ni nacijsko jednodna država; vsled zgodovinskega nastanka in razvitka je ta država nekaka umetna sadika, in da bi ne bila taka, bi ne bil mogel nastati nikdar sedanji duvalizem, in bi tudi ne ostajalo rešiti različna historijska državna prava,

narodnostno vprašanje, in najmanj bi se bilo treba še dandanes razgovarjati o šolskem in uradniškem — utrakvizmu.

S tem pa, da nima naše cesarstvo tistih naravnih podstav, na katerih so nacijske države, ni rečeno, da bi morali ž njo delati različne poskuse, kakor eksperimentujejo z fizikalnimi predmeti. Dolžnost je temveč toliko večja, da se poiščejo kar možno naravna uslovja nadaljnemu obstanku monarhije, in taka uslovja gotovo niso v sedanji organizaciji. Ta organizacija ugaja jednod gospodovnim narodnostim; svoje gospodstvo identifikujejo one z državnimi potrebami in interesi. Odtod prihaja, da postavljajo te svoje interese pod pretvezo državnih interesov nad interese negospodovnih narodnostij. V resnici pa je sestavljena država zaradi narodov, ne pa narobe; državni interes zahteva, da se kar možno zлага z interesi narodov, ne pa da bi se ti interesi na dobiček gospodovnih narodnostij podrejali poslednjim pod pretvezo državnih interesov.

Zadnjič smo govorili o tem, da v Avstro-Ogerski je treba v njenem skupnem interesu pripoznati dvoje kultur, zapadno in vstočno. Ti dve kulturi bi postavljali cesarstvo in narode na naravno podstavo. Iz priznanja teh dveh kultur bi sledilo neizogibno tudi priznanje dveh jezikovnih skupin, nemške in slovanske. Kakor so se vsa narečja notranjih in celó zunanjih Nemcev uže davno zjediniła za jeden skupni literaturni jezik, takó bi mogli avstro-ogerskim Slovanom privoliti v rabljenje jednega občega literaturnega, se ve da slovanskega jezika. To bi bilo vendar naravniše, nego da se vsiljuje tudi Slovanom njim popolnoma tuj kot skupen literaturni jezik.

S stališča dveh glavnih literaturnih jezikov, odgovarjajočih obema, tu mišljenima kulturnima skupinama, mogel bi se kaj lahko rešiti tudi problem utrakvizma v šoli in v uradu in celó v skupni armadi.

Z dvema literaturnima jezikoma, katera zlasti pri Slovanih ne izključujeta sedanjih pisanih narečij za bolj domače in širše ljudske potrebe, bi odstranili sedanje mrženje nasproti slovanskim jezikom; kajti nemški uradnik bi vedel, da s priučenjem jednega slovanskega kot skupnega literaturnega jezika bi ne mogel poslovati le na Češkem, ampak po vseh deželah in kraljevinah cesarstva. Odprla in odpreti bi se mu morala pot, torej tudi na Ogersko, kjer, če tudi je Nemeč, mora se posebe učiti madjarščini. Kakor je Slovanu pri znanju nemščine odprt ves nemški kulturni svet, jednod bi avstrijski Nemeč mogel prehoditi s pomočjo jednega samega slovanskega jezika ves slovanski vstok in počiti glavni del slovanske literature. Šole bi se uredile takó za Nemce, kakor za Slovane.

Kar se dostaje dosedanjih, Slovanom neugodnih razmer, izpremenile bi se popolnoma. V parlamentu bi bilo vse jednod, govoriti na nemškem ali slovanskem

skupnem literarnem jeziku; razumela bi se oba, Nemeč in Slovan. Policijski uradniki bi znali oba jezika, in društev bi zaradi neznanja jezikov ne prepovedovali ne na Dunaju, ne kod drugod. Na zunaj bi sodišča in politiška gosposka občevala, kakor bi nanesti slučaji, in v soglasju s temi slučaji bi se rabil tudi na znotraj na jednom in istem mestu, po jednom in istem uradniškem osobju nemški ali slovanski jezik. Celó v skupni c. in kr. vojski bi mogli brez škode rabiti oba jezika, in bi celó prostake laže vežbali s skupnim slovanskim, nego pa z nemškim jezikom. Mogli bi celó pri najviših zastopih in gosposkah vzajemno rabiti sedaj jeden, sedaj drugi skupni literarni jezik.

To niso utopije, kakor ni gorostastno, da bi se priznali dve kulturi v cesarstvu. Drugi narodi, kakor Madjari, Italijani, Romuni, morali bi se učiti poleg sedanjih, po jeden jezik več. Ali prvič bi se to godilo le od uže viših, določenih mej naprej, drugič bi imeli pri tem učenju zavest, da se pripravljajo na pot, po kateri se jim odpira široki, obsežni in važni svet dveh kultur, s tema pa vse, kar more dandanes zanimati naobraženstvo v obče.

Ne prikrivamo si težav in zaprek, ki bi se delale nameri za dejansko uvedenje dveh glavnih kot skupnih državnih in literarnih jezikov. Nasprotovali bi vsi gospodovalni narodi, torej Nemci, Madjari, Poljaki in Italijani in tudi modrost mnogih aktivnih in neaktivnih državnikov. Resnica, po našem preverjenju, pa vendar ostane, da pravilno in najpravičnije bi bilo vendar tako rešenje utrakvizma, pravično, ker nemški in jeden skupni slovanski literarni jezik odgovarjata največima in najvažnejšima kulturnima skupinama naseljenja Avstro-Ogerske; pravilno pa, ker je taka rešitev v popolnem soglasju z uslovji, vsled katerih se morejo avstro-ogerski narodi razvijati s kolikor možno najmanjšimi zavirami. Samo z jednim glavnim, n. pr. nemškim jezikom bi se jedino narod tega jezika, torej nemški, razvijal naravno ali brez zaprek; jednaka bi bila samo z glavnim slovanskim jezikom. Samo jeden jezik bi po sili dovajal do organizovanja šol in vseh oblastev, vsled katerega bi se jedna kulturna skupina podrejevala drugi in na posled potujčila in njena kultura do cela uničila. To vidimo uže dandanes v ožih mejah, kjer se slovanski oddelki prebivalstva podrejajo nemškemu ali madjarskemu šolanju. Tu mišljena glavna jezika pa bi zapreke primerne in naravnije kulturega razvijanja narodov odstranila in, kar je danes državnikom glavno, zaščevala bi tudi potrebam, ki jih postavlja, rekli bi, tehnika skupne uprave cesarstva.

Dandanes so v obeh polovinah monarhije kulturi neugodne organizacije šolstva in uprave, češ, da državna neizogibna potreba zahteva takó. S tem se postavlja namen države nad kulturni namen narodov, in se zahtevajo od narodov žrtve, vsled katerih morajo podrejeni

narodi zaostajati v vsem kulturnem razvoju, zajedno morajo izgubljati svoja kulturna svojstva in ž njimi od narave podeljeno in po posebni kulturi pridobljeno sposobnost. Uvedenje dveh glavnih kot državnih in kulturnih jezikov pa bi ne odgovarjalo le tu mišljenim državnim zahtevam, ampak tudi potrebam dveh kulturnih skupin in s tem tudi vseh narodov.

Avstro-Ogerska ima po svoji sestavi malo analogij v Evropi, prave jednakosti pa nima z nobeno državo, in zato jo je treba meriti po njenem lastnem vatlu. Državniki in teoretiki drugih, torej v obče nacionalno jednotnih držav so a priori za jeden glavni državni jezik, kakor za jednotno kulturno razvijanje; za take države je tako mišljenje tudi v soglasju z odločilnimi dejstvi. V Avstro-Ogerski pa je treba poštovati drugačna dejstva, in narava teh dejstev kaže na dve glavni skupini naseljenja in kulture, s tem pa tudi na uvedenje dveh glavnih kulturnih jezikov, po katerih more monarhija urediti šolstvo in ves državni aparat. Več nego dva glavna ali državna jezika tudi v Avstro-Ogerski ni potreba, ker pri vsej zapleteni sestavi tudi tu ne zaslediš, več nego znake dveh posebnih kultur. Ti dve kulturi z dvema velikima skupinama naseljenja ste odločilni, ne pa kakoršna si bodi politiška organizacija, ki ni zasnovana v smislu teh dveh kultur in kulturnih skupin. Sedanji duvalizem sicer kaže, da je v monarhiji vsaj sedaj potrebna moč za njen obstanek; ali s tem ni dokazano še nič za bodočnost in najmanj, da je taka politiška organizacija naravna ali kulturnim potrebam narodov zadostna in ugodna. Nasprotno, vsa dejstva dokazujejo, da državniki bodo morali premišljevat, kakó cesarstvu dajo trdneje podstave in narodom naravnija uslovja za njih kulturno razvijanje. To presojevanje, ako so objektivni dovolj, pa je dolžno privedi jih do priznanja dveh kulturnih skupin in vsled tega tudi do spoznanja, da je treba smatrati dva kot glavna ali državna in kulturna jezika vseh narodov. Ako proderejo do tega spoznanja, rešijo najnaravnije tudi problem utrakvizma v Avstro-Ogerski, in ako se bodo ravnali v soglasju s to rešitvijo, napoči boljša doba za monarhijo in njene narode, ker dobi ona trdniša tla, narodi pa uslovja za kulturni razvoj, ki bodo toliko ugodna, kolikor so le možna pri svojstveni sestavi cesarstva.

Slovani kot mnogostranski, naposled tudi kot separatisti literarnih jezikov, imajo pa v problemu o utrakvizmu v Avstro-Ogerski ne le vzrokov, ampak še posebno dolžnost, da ga pretresajo tudi na te strani, katere smo mogli tukaj naznačiti le na kratko.

Slovani naj se ne motijo; literarni separatizem jih v naši monarhiji dovede le do potujčenja; celó politiško samostalni in kulturno razviti narodi dandanes zaostanejo, ako so majhni; toliko večja opasnost preti nesamostalnim slovanskim narodom naše monarhije, ako se ne postavijo na više stališče.

O gospodarstvu Rusije in njenih nasprotnikih.

Odkar je sklenila Nemčija z Rusijo trgovinsko pogodbo na 10 let, pomirili so se nemški in nemško-židovski listi vsaj na jedno, prav za prav pa na glavno stran. Jeden naših sotrudnikov nam piše iz Rusije takó-le: „Hinc illae lacrimae! Kdor meni, da Nemci, Židje in Poljaki zabavljajo Rusiji zaradi kake ideje, jako se moti. Tu ne gre za svobodo ali kako podobno, lepo zvenečo stvar, ampak jedino za denar, denar, denar. Nemci in njih pomočniki, Židje in Poljaki smatrajo od nekdanj ogromno Rusijo kot jako prikladno zazadje, kjer se je možno znebiti še toliko slabega tovarniškega blaga. Rusija, kakor vsakatero slovansko ozemlje, je v očeh Nemcev in njih pomočnikov nekaj takega, kakor Kamerun, srednja Afrika ali Malaka. Poprej je bila Rusija dejanski jako prikladno zazadje, — in konec vsega? Pred 13 leti je bila Rusija na kraju propasti, na predvečer bankrota, jednako vsakemu drugemu hišnemu gospodarju, ki le kupuje, kupuje, kupuje, ne pa prodaje, ki le trosi, ne prijemlje pa nič. Era, ko so se ruski vladni možje tresli pred židovskimi listi in pred njihovim drohotenjem ali zlohotenjem, je prešla; pogodbe v smislu svobodnjaške trgovine, katere so brezglavni in breznačelni diplomati sklepali na dobiček tujih držav, ne veljajo več, ruske financije so trdne, uvažanje propada, izvažanje raste, domače proizvodstvo cvete. Oficijalni podatki kažejo n. pr. o ruskem tovarniškem proizvodstvu od l. 1880 do 1890 naslednje:

Leta	Vrednost tovarniškega proizvodstva v rubljih	Vrednost uvoza v rubljih	% uvoza v primeri z domačim ruskim proizvodom
1880 :	1.214.000.000	604.000.000	49,75
1881 :	1.287.000.000	541.000.000	42,03
1882 :	1.378.000.000	568.000.000	41,24
1883 :	1.349.000.000	562.000.000	41,66
1884 :	1.304.000.000	538.000.000	41,25
1885 :	1.309.000.000	434.000.000	33,15
1886 :	1.325.000.000	438.000.000	33,05
1887 :	1.427.000.000	393.000.000	27,54
1888 :	1.572.000.000	390.000.000	24,80
1889 :	1.606.000.000	437.000.000	27,21
1890 :	1.656.000.000	416.000.000	25,12

Iz tega sledi: leta 1880 je znašala vrednost uvoženega blaga (nemških Židov) polovino vrednosti domačega tovarniškega proizvodstva, leta 1890 samo še četrti del; z drugimi besedami, leta 1880 je izdelala Rusija $\frac{2}{3}$ potrebnih jej tovarniških proizvodov in $\frac{1}{3}$ jih je kupila v zunanjih deželah; leta 1880 pa so dale domače tovarne uže $\frac{4}{5}$ potrebnih izdelkov, in od zunaj se jih je dovozilo le še $\frac{1}{5}$. Rusko domače proizvodstvo se je povečalo (seveda na škodo Nemcem, Židom itd.) tekom jednega desetletja vsako leto za 40 milijonov rubljev, ki, kakor naravno, so ostali doma in so polnili žepe domačega gospodarja, namesto da bi romali v Berlin in na Dunaj, v jednem desetletju znaša to pol milijarde goldinarjev, 1 milijardo marek ali koron manj v žepih protektorjev listov „Neue Fr. Presse“ etc.“

Vsled novih pogodb z Nemčijo in Avstro-Ogersko bo sicer za proizvodnike in židovske trgovce teh dveh velevlavstij sicer mnogo bolje, in vsled tega tudi razsa-

janje proti Rusiji vsaj sedaj ni več takó intenzivno, kakor je bilo doslej in sosebnó od časa, ko je bil Bismarck napovedal Rusiji gospodarstveno vojno. Rusija pa bode vendar i nadalje množila tovarne in zmanjševala potrebe uvažanja zunanjih tovarniških izdelkov. Tega napredka ne uniči nobena trgovinska pogodba več. To pa bode stalni vzrok za krokodilske solze židovskih kapitalistiških listov.

Poslanica biskupa Posilovića o staroslovenskoj liturgiji.

Pozdrav i blagoslov od Gospodina!

Što smo željeli od početka Našega biskupovanja, za što smo i predstavaka činili i s najvišega mjesta takodjer ponuka primali, da naime uzpostavimo u Naših diecezah svetu liturgiju s jezikom staroslovenskim: tomu je, hvala Bogu, učinjen odlučan korak: od kolovoza prošle godine već staroslovenski je misal u vaših rukuh, braćo svećenici! Sveti Otac Papa Leon XIII. ovaj nam je liepi dar poklonio. Ako se Njegovom očinskom providnosti i ljubavi imaju hvaliti svi narodi, i na pose narodi slovenski, mi, Hrvati, imamo evo, ovim i više; i ako će petdeseta godišnjica Njegova slavnoga biskupovanja ostati u blagoslovljenoj uspomeni svima katolikom: nama, našim diecezama, jeste i ostat će ova sretna petdeseta godišnjica, godina 1893. blaženom godinom podpunoga uzpostavljenja, čistoga oživotvorenja drevnoga prava slovenske liturgije, kojom se medju ostalimi katoličkimi Sloveni podičiti smijemo.

Ne dvojimo, braćo, da ste ovaj dragocjeni dar sv. Otca, ovaj mili viekom trajni spomen na Njegovu petdesetu godišnjicu biskupovanja, primili veselim srcem. Pa i knjigu samu, slovenski misal, koji vam je u rukuh, mora se s tehničkoga pogleda pohvaliti. Tisak je čist, razgovjetan, bez kratica, papir liep i žilav. Pobrinuli smo se i za unutarnje mu ukrašenje, nabavivši od glasovite kuće za izdavanje misala, Friderika Pusteta, u Regensburgu šest slika, naslovnu s bojami, a ostalih pet dobrih bakroreza. Vez je ukusan, valjan, neporočan. Glede juravnosti jezika u ovom novom izdanju misala jamči prav poznata vještina Dragutina Parčića, kanonika sv. Jeronima u Rimu, koji je po nalogu sv. Stolice ovo izdanje uredio, i kojemu ovdje hvalimo za njegov veliki i uztrajni trud.

Čitanje glagolskoga pisma nije lako, nit će biti ikomu onako gladko i brzo, kako je čitanje okrugloga latinskoga pisma. Al uztrajnim, marljivim vježbanjem dade se postići dosta brzo čitanje. Starim liturgijam je bo vlastno, da se i danas vrše ne samo na starodrevnom jeziku, nego i sa starinskim pismom, makar se ovo mučnije čita. Kod nas Hrvata kako je od vremena svetih mučenikih apostola uvedena liturgija sa staroslovenskim jezikom, tako i spisom one njihove dobe, koje jest glagolsko. Pa ovo su pismo, proizvavši ga kašnje jeronimskim (u Dalmaciji po Dalmatincu sv. Jeronimu), u jedno sa staroslovenskim jezikom, religiozno užeuvali Hrvati kroz mnoga stoljeća, kako još svjedoči papa Benedikt XIV. u svojoj buli „Ex pastoralis munere“ 1754. „quemadmodum per plura antea saecula ab Illyrico Clero religiose servatum fuit“. Što su naši stari kroz stoljeća držali, prihvatimo drage volje i mi, tim spremnije, što je glagolsko pismo novoga misala kamo li raz-

govjetnije, nego li u starijih tiskanih izdanjih, a da ne govorimo o rukopisih.

Slovenski jezik u liturgiji privilegij jest naroda hrvatskoga među svimi slovenskimi narodi rimskoga ili latinskoga obreda. Cienimo ga za to i štujemo kako naši djedovi, i oživotvorimo u svoj celosti i krieposti. Da sv. Stolica Apostolska nadje za shodno i sgodno u ovo naše vrijeme ovaj privilegij razširiti na druge strane hrvatskoga naroda, ili takodjer na druga slovenska plemena: ne bi jamačno bogo- i rodoljubivi svećenici dotičnih krajeva zazirali od teškoće glagolskoga čitanja, nego bi s najvećom radošću i zahvalnošću primili iz apostolske ruke slavnoga Leona XIII. ili Njegovih nasljednika ovaj krasni dar u onom obliku, u onom jeziku i pismu, kako bijaše dan i potvrđen nekada panonskim Slovenom, i naročito našim pradedovom, od blažene uspomene Papa Hadriana II. i Ivana VIII.

Ovaj naš privilegij još nam ima biti dragocjeniji tim, što on u ruci božje providnosti može biti jedno sredstvo za sjedinjenje svih Slovena u jednoj crkvi Isusa Krsta. Svemogućí Bog običaje se služiti malenimi sredstvi za velike svrhe svojega kraljestva na zemlji. Izrična je pako volja Isusa Krsta Gospodina našega, da njegova crkva na zemlji bude: „jedna ovcarnica i jedan pastir“. Zato sv. Petar, kojega je Gospodin učinio jednim vidivim pastirom svega svojega stada, ne preštaje u svojih zakonitih nasljednicah, rimskih papah, raditi o njezinjenju u jednu vidivu Kristovu ovcarnicu svih onih, koji su kršteni na Isusa Krsta, te u njega vjeruju kano u svoga jedinoga Spasa i Boga. U tu je svrhu i slavni Leon XIII. izdao u naše, makar inače vjeri Kristovoj i katoličkoj crkvi neprijazno vrijeme, svoju blagonosnu okružnicu „Grande munus“, (godine 1880), kojom je proslavio i u čitavoj crkvi katoličkoj na veće javno čašćenje uzdigao slovenske apostole sv. Ćirila i Metodija. U ovoj je okružnici hvalio slovenske apostole takodjer naročito glede uvedenja slovenskoga jezika u božju službu, iztaknuv, kako je sv. Apostolska stolica to potvrdila i kroz vjekove uzdržala. Govori naime: „Demum hinc (od sv. Apost. stolice u Rimu) est usus slavonici sermonis in ritibus sanctissimis impetratus; atque hoc anno (1880, u kojem izdaje okružnicu) decimum expletur saeculum, ex quo Joannes VIII. P. M. ad Suentopolcum Moraviae principem ita scripsit: Litteras slavonicas . . . quibus Deo Laudes debitas resonant, jure laudamus, et in eadem lingua Christi Domini Nostri praeconisia et opera ut enarrantur jubemus. Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem slavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium vel lectiones divinas Novi et veteris Testamenti bene translatas et interpretatas legere, et alia horarum officia omnia psallere. Quam consuetudinem multas post vices sanxit Benedictus XIV. per apostolicas Litteras anno 1754 die 25. Augusti datas“. Što je slavni Leon tako preda svim katoličkim svetom pohvalio, to je na novo potvrdio liepim izdanjem slovenskoga misala; a tim je nama osobito mogućnost dao, da u Naših diecezah uzpostavimo slovensku liturgiju u njezinu prvobitnom i zakonitom obliku.

Pravovjerni, a naročito sveti muževi, uvijek su s osobitim štovanjem primali naredbe i odluke sv. Apostolske stolice i u manjih stvarih, a za to, što su živo vjerovali, da Duh sveti upravlja crkvom Kristovom, pa da daleko više od drugih prosvjetljuje onu Stolicu, koja je nada svima, i kojoj se sve ostale iskreno i religiozno

pokoriti imaju. Ako ovo načelo u obće stoji, valja tim više za velike i vauredne čine sv. Apostolske stolice, kakav je bez dvojbe „Grande munus“ Leona XIII., kojemu je za nas posebna posljedica novo izdanje slovenskoga misala. U ovakovu uvjerenju primimo ovaj misal, i uvodeć ga u porabu božje službe, imajmo sveudilj pred očima, da radimo za veliku svrhu božjega kraljestva; pa se uzdajmo u zasluge svetih slovenskih apostola, i vjerujmo u prosvjetljenje i mudrost sv. Apostolske stolice, te u neizmerno milosrdje i svemogućstvo Onoga, koji je rekao, da ima biti jedna ovcarnica i jedan pastir.

S ovih razloga Mi ne dvojimo, da će svi svećenici Naših dieceza, ne bojeći se nikakvih teškoća i prepona rado i revno uzpostavljati privilegij hrvatskoga naroda, naročito Naših dieceza, u njegovu prvobitnu i zakonitu čistoću, služeći se novim slovenskim misalom. Ima ljudi, koji nam zavide ovakov privilegij; ima ih, koji ga cienne, jer mu vrijednosti ne razumiju, pa bi htjeli, da ga mi sami napustimo, tobože revnujući za jezik sv. rimske crkve, kojoj smo sinovi. Ovakovi hoće da budu mudriji, nego li su sami rimski pape, koji su nam onaj privilegij dali, te ga uzprkos svakojakim napadajem, protivštinam, da uzprkos nebrizi i nemaru od strane i takovih, koji su bili zvani ovaj privilegij kano svoj čuvati i u čistoći uzdržati — pape su ga tečajem vjekova nama čuvali i potvrdjivali, te se skrbili za čistoću slovenskoga jezika u božjoj liturgiji. Pa su ovo pape smatrali ne kano osobitu milost od svoje strane, nego kano svoju pastirsku službu i odanost, kako jasno govori Benedikt XIV. u svojoj bulli „Ex pastoralis“ ovako: „Ex pastoralis munere, quo Romani pontifices Catholicae praesunt Ecclesiae, eamque moderantur, consueverunt Praedecessores Nostri vigilem navare curam, ut in Sacris peragendis suos unaquaque natio legitime investos Ritus religiose custodiat. ejusque idiomatis uniformitatem retineat, quo illius respective Majores in Missae Sacrificio, divinisque officiis usi dignoscuntur; prohibentes ne quid a prisca lingua, vulgaribus scilicet dicendi formulis immutata, deflectatur, omnemque adhibentes operam, ut abusus procedentibus temporibus inolescentes eradicarent“. Što je evo u naše dane opet djelom potvrdio i slavni Leon: naredivši novo izdanje slovenskoga misala.

Ovaj dakle slovenski misal, (kojemu je u novom izdanju ovaj naslov: „Rimski misal, slavenskim jezikom, Presv. G. N. Urbana Papi VIII. poveljenjem izdan. Missale Romanum, Slavonico idiomate ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum, Clementis VIII. Urbani VIII. et Leonis XIII. auctoritate recognitum. Romae ex typographia polyglotta S. Congregationis de propaganda fide. 1893.“) uvodimo u Naše dieceze Senjsku i Modrušku kano jedini zakoniti misal za službu božju slovenskim jezikom, bila ova svečana, ili samo pjevana, ili tiha; i nalažemo svima svećenikom Naših dieceza, da ga naročito za svečanu, ili pjevanu svetu misu, (u mjesto dosadanjega šćaveta s običnim hrvatskim jezikom, spojena s latinskim misalom), čim se može prije, u porabu stave.

Pošto ovo podpuno, u svih stranah, izvedeno bude: zabranjenom se izjavlja poraba šćaveta, ili običnoga hrvatskoga jezika u sv. misi, kano i miešanje latinskoga jezika bilo s hrvatskim ili staroslovenskim u istoj misi. Misa glede jezika ima biti čitava ili slovenska, ili latinska.

Latinske naimé mise čiste, s latinskim misalom

onako, kako je od davna već došla u porabu u Naših diecezah, ne zabranjujemo, nego hoćemo, da se i na dalje uzdrži, i svi svećenici Naših dieceza da su dužni i u buduće naučiti misu latinsku, te ju više put kroz godinu tiho čitati za to: da u drugih krajevih, izvan Naših dieceza, u kojih ne ostoji privilegij staroslovenskoga jezika, uzmognu lasno svetu misu latinski čitati.

Ovo ustanovivši kano pravilo za buduće, valja Nam glede izvajanja izdati potrebite odredbe.

1. Pobrinuli smo se sami, da se za svaku pojedinu župu nabavi i pošalje bar jedan primjerak novoga izdanja slovenskoga misala. Župnici (administratori) dužni su ovaj misal primiti, u inventar uvrstiti, čuvati, i u porabu uvadjati.

Jedan samo primjerak ne može biti dovoljan za većinu župa. Hvala Bogu, tiska se isti misal na novo, al ne znajući Mi u koliko primjeraka, i za koje krajeve, — da Našim diecezama ništa ne pomanjka bar od onoga, što već imaju: — zabranjujemo pod osobnu odgovornost župnikom (administratorom) prodati ili inače odstraniti i jedan od primjeraka, koji su poslani na ime dotične župe; i zahtjevamo od onih diecezanskih svećenika, koji su primili primjerak na svoju osobu i na svoj osobni trošak, da ga ne prodavaju, van da kojoj crkvi Naših dieceza, bez Naše izrične dozvole.

2. Ovaj slovenski misal ima se u svakoj župi u život uvesti, čim se može prije. Teškoću čini nekoliko i jezik, no mnogo više čitanje glagolskih pismena. Za polakšicu tomu pribavili smo staroslovensku, naročito glagolsku azbuku, i kratka pravila, kako ju valja u nas čitati, to jest pojedina pismena izgovarati. Ovo bijaše potrebno, da bude po svuda jednak izgovor. Ovaj azbukvar sastavio je profesor doktor Ivan Broz, te pošto je ovaj umro, izdao ga s nekimi dodatci sám kanonik Karlo Parčić. Najprije bolest, pa onda smrt Broza, za tim još druge prepone bijahu uzrokom, te se azbukvar mogao tek sada izdati. Ovo je također razlogom što nismo ove poslanice već lane — godine jubileja sv. Oca — izdati mogli, kako smo živo željeli.

Oči i pamet navikle latinskomu pismu vrlo brzo hvataju ne samo pojedina pismena i rieči, nego i čitave redke latinske knjige. Ovo nije moguće ni odmah, ni brzo onomu, koji se tek uči glagolskomu pismu, pa za to se lasno izgubi strpljivost. No kako bez strpljivosti, pazljivosti i marljivosti nije nitko naučio dobro i brzo čitati latinski, tako neće ni glagolski. Preporučamo dakle strpljivost i tvrd, neprekidnu uztrajnost u svakdanjem vježbanju čitanja, dok mu oči i pamet dobro priviknu. Prekidavanje i odgadjanje u ovom vježbanju može samo škoditi.

Pošto tko nauči dosta izpravno i brzo čitati, tad neka uči na pamet poznate česti sv. mise; iza toga neka počme redovito čitati tihu sv. misu, i napokon, kad se je u ovom dosta uvježbao, neka dodje na pjevanje službe božje pripravljajući se još svaki put prije kod kuće. Ovo je nužno bilo izrikom spomenuti, da se javna pjevana misa obavlja u svem dostojno.

3. Makar da od dana, kad ovo Naše pismo primete, svi jednakom revnošću počmete vježbati se u glagolskom čitanju, nećete ipak svi do istoga roka dosta se uvježbati. Laglje onima, koji su jur u gimnaziji imali učiti se ovakovu čitanju, laglje je mladim, nego li starijim; laglje onim, koji su manje opterećeni poslovima. Zato ne opredjelujemo za sve kakov jedan rok; ali očekujemo od svih mladih, a i mladjih sve-

ćenika, da će do pol, il najkašnje do jedne godine dotjerati do pjevanja službe božje u jeziku staroslovenskom. Što se starijih, ili više poslovima zakupljenih, svećenika tiče, njih nagovaramo, da se ne dadu uplašiti od teškoće s početka, nego da se tvrdom voljom prihvate vježbanja u čitanju, i što najvećma uzmognu, bez prekidavanja nastave. Tako će i oni do godine dana dosta dobro i brzo čitati. Tko pako ni u dvie godine ne bi do toga dotjerao, taj neće nikada glagolski dobro čitati; ali po našem uvjerenju ne zato, što bi to bila za njih, (obćenito govoreć, jer glede pojedina može biti osobitih zapreka) neodoljiva muka, nego što bi u takovih bilo malo mara, i uztrajna truda.

U svečanijih sgodah svečana misa (t. j. s djakonom i poddjakonom), želimo da se čim prije moguće, svagdje i svaki put, kar iza jedne godine dana, pjeva u jeziku staroslovenskom. Pristoji se pako, da takov vrši stariji svećenik, i za to neka ni jedan ne odgadja marljivo se vježbati u glagolskom čitanju.

4. Pošto svi svećenici ne mogu odmah, ni na isti rok, početi sv. misu pjevati staroslovenski, a medju tim mora da se misa pjeva u stanovite dane, gdje god ovo još ne može biti staroslovenski, trpit ćemo da se pjeva kako do sada: hrvatski iz šćaveta, a ostalo, što je tiho, da se govori latinski. Ovo zato, da se ne prekinu u nijednoj župi naš privilegij liturgije slovenske, i da ne bi gdje u puku nastala kakova smutnja, ako bi tko pjevao latinski.

Za ovo prvo vrijeme prolaza na liturgiju čisto slovensku, trpjet ćemo također, da kod svečane mise, gdje bi djakon i poddjakon bili dosta uvježbani u slovenskom čitanju i službi, ali ne još stariji svećenik, kojemu se pristoji svečanu misu pjevati: da u takovu slučaju svećenik česti mise koje se pjevaju, pjeva staroslovenski, a tihe česti da govori latinski. U nijednom pako slučaju nećemo trpjeti, nego zabranjujemo, u istoj misi uporabiti tri jezika: staroslovenski, hrvatski i latinski.

5. Čim u pojedinoj župi bude uvedena čista staroslovenska liturgija, te se epistula i evangjelje bude pjevalo staroslovenski: ima se u sve ove dane, u koje su dušobrižnici obvezani javno navieštati rieč božju, najprije pročitati dotična epistula i evangjelje hrvatski iz šćaveta, glasno i razgovjetno.

6. Promjena jezika hrvatskoga u staroslovenski opazit će dakako vjerni puk, te mu ju dotični župnik ima u kratko protunačiti, razborito uzamši iz ove Naše poslanice ono, što je gdje potrebno ili shodno. Ne bojimo se, da bi ove promjene radi nastala u puku kakova smutnja, van da ga tko od neznanja ili zlobe pobuni. Zato neka su dušobrižnici budni, i ako bi morda opazili kakovo neuredno gibanje u puku, neka odmah vide, što je tomu uzrok ili povod, i nastoje ljude uputiti i umiriti, i gdje bi uztrebalo, odmah dojaviti ordinarijatu.

Morda će gdje tko iztaknuti: zato, što jezik staroslovenski također u liturgiji grčko-iztočnoj, da smo ga odanle uzeli. Takovu valja odgovoriti, da je hrvatski narod ovaj jezik primio jur pred tisuću godina od slovenskih apostola sv. Cirila i Metodija; da su rimski pape ovaj nam jezik odobrili i potvrdili u službi božjoj; da je to bilo jedno i drugo prije, nego li je nastao nesretni razkol grčke crkve od prvoapostolske rimske i katoličke crkve; da su rimski pape u svako doba čuvali nam ovaj stari slovenski jezik, i naročito zabranji-

vali, da se taj ne mieša ni s običnim hrvatskim ni latinskim, nego da se uzdrži čist i nepomiešan: ovako naročito Benekikt XIV. g. 1754.; da je, istina, kašnje s više uzroka, osobito smutnja radi, koje su nastale prama koncu prošloga stoljeća, i očitih protivšina proti sv. Apostolskoj stolici, te buna i ratova, koji su zasegli daleko i u ovo stoljeće devetnaesto, i sv. Apostolsku stolicu mnogo priečili u njezinoj vrhovnoj upravi crkve katoličke — da je bez znanja i dozvole pape uvukao se kod nas u sv. misu jezik hrvatski; al ovo bijaše novotarija, a ne naša stara, od otaca i djedova nasliedjena baština. Krivo je toj novotariji, što je bilo pomanjkalo staroslovenskih misala, a ono što se našlo, bilo jako mučno čitati jer tisak bijaše jako nejasan i zapleten. K tomu su naši svećenici mislili, da nije velike razlike medju jezikom staroslovenskim i hrvatskim, osobito onim, koji je običan u primorju i po otocih, — što je istina. Tako se uvrežio obični hrvatski jezik u sv. misi. Al da to ipak ne bijaše pravo i zakonito, i da je trebalo vratiti se k slovenskomu misalu: to im je jasno govorio i sam onaj hrvatski ščavet, kojim se stadoše služiti u mjesto slovenskoga misala.

Izdani bo godine 1824. na Rieci ščavet nosi, istina, odobrenje od biskupa senjskoga i modruškoga Ivana Ježića, izdano u Novom vinodolskom još god. 1819., al ne kano knjiga, iz koje se ima sve pjevati, što se na glas pjeva u pjevanoj misi, već kano jednostavan epistular i evangjelistar, u kojem ne ima ništa proti vjeri i čudoredju. A izdavaoci toga ščaveta, evo, što su imali reći, i rekli odmah na prvom listu: „Pravopis, vele, ove knjige, kako i njezino izgovaranje... najbolje slaže se s Glagolskim Misalom, koji jedini u ovom slavnom jeziku od Crkve svete za narod slovinski potvrđen i za očitu službu božju dopušten jest“. Nije dakle hrvatski ščavet imao služiti za misal u javnoj pjevanoj službi; nego glagolski misal s glagolskim je-

zikom, što će reći, s jezikom i pismom staroslovenskim, koje prozvaše glagolskim. Ovaj bo samo slovenski ili glagolski misal bješe potvrđen i dopušten od sv. crkve rimske za narod slovenski, naročito za narod hrvatski. S toga se je ovaj glagolski misal imao kod nas opet uvesti, ne kano kakova nova stvar, nego kano naša vlastita starina, kano naše zakonito pravo; koje dakle ako sada u Naših diecezah na novo u život uvodimo, il ako ćeš reći: uzimljemo, ne uzimljemo doista od nekoga drugoga, van od svete katoličke apostolske rimske crkve, kojoj smo vjerni sinovi, kako no bijahu i naši djedovi i pradjedovi. Sveta bo rimska stolica zapovijedala je, da novotarija običnoga hrvatskoga jezika u svetoj misi prestane; i da se vrati u porabu slovenski misal, koji nam je ona evo dala u novom, i za čitanje lagljem izdanju,

7. Svaki pojedini svećenik Naših dieceza, čim se bude toliko uvježbao u čitanju slovenskoga misala, te uzmogne dostojno pjevati sv. misu, ima to odmah prijaviti sam ovomu ordinarijatu. Osim toga nalažemo svim podarhidjakonima, da prigodom svakogodišnje vizitacije u pojedinih župah svojega kotara naročito razvide i to: da li je glagolski misal unesen u našastar crkve, i da li je, i koliko je došao u porabu.

S ovimi dakle odredbami uvodimo u nov život u Naših diecezah Senjskoj i Modruškoj ili Krbavskoj. svetu liturgiju rimsku s jezikom staroslavenskim, te Rimski misal na jeziku slovenskom, izdan u Rimu tisuću osam sto devedeset i treće: na vječnu uspomenu sretnoj petdesetoj godišnjici biskupstva slavnoga Pape Leona XIII., na uzvišenje svete Apostolske Stolice u Rimu, na veću čast svetim slovenskim apostolima Cirilu i Metodiju, i na sretno ujedinjenje svega slovenstva u jednoj, svetoj, katoličkoj i apostolskoj crkvi.

U Senju, na uskrnu nedjelju 25. ožujka 1894.

Juraj, biskup v. r.

Iz poezij Prešernovih.

Р е в с у.

Kdo zna
Noć temno razjasnit', ki tare duha!
Kdo ve
Kragulja odgnati, ki kljuje srce
Od zore do mraka, od mraka do dne!
Kdo uči
Izbrisat' s spomina nekdanje dni,
Brezup prihodnjih odvzet' spred oči,
Praznoti vbežati, ki zdajne mori!
Kako
Bit' hočeš poet in ti pretežko
Je v prseh nosit' al pekel, al nebo!
Stanu
Se svojega spomni, trpi brez miru!

Izvirnik.

П ѣ в ц у.

Kdo zna
Ноч темнъ разяснить, кій таре духа!
Kdo вѣ
Крагуля одгнати, кій клюе срце
Од зоре до мрака, од мрака до дне!
Kdo учи
Избръсать с спомина нѣкданье дни,
Брезуп приходныхъ одвзять спред очій,
Празнотѣ вбѣжати, кій зданье морі!
Како
Быть хочеш поэт ин ти претажко
Ее в прсах носить аль пекел, аль небо!
Стану
Са свогта спомни, трпи безъ миру!

М. А. Лажурскій.

П о э т у.

Какъ
Разсѣять мнѣ душу окутавшій мразъ?
Кто вѣсть,
Какъ коршуна выпнать, что сердце мнѣ вѣсть
Ночами и днями, да роздыху нѣсть?
Научи,
Какъ вытереть съ памяти бывшіе дни,
Отчаяніе выльчить, что впереди,
Занять пустоту же текущаго дни!
Мудрено
Желать быть поэтомъ, когда тяжело
Носить въ груди небо и адъ заодно.
Свою
Роль помни, носи безъ утѣхи судьбу.

Л. М. Лысковичъ.

N a d e ž e l i .

Pomlad si bujno nam razcvela,
V lepoti mladi vsa bliščiš;
Cvetja si biserje nadela,
V smaragdih čarnih zeleniš!
Potoki bistri ti šumljajo
Vesele reke ti šume,
In sape nežno ti pihljajo
Po dolih mladih čez gore,
A ni je ptice, da molčala
Bi v sreče raji — žalostna!

Zakaj ne pela, ne skakala
Bi v sreče raji — radostna?
* * *
In čujem pesem jaz visoko
Prirode car jo je zapel,
Zajel iz prsi jo globoko,
Pomladi čara se navzel!
Glasi, glasi se in preliva
Na griči cvetnem pesmica,
In čarom bajnim me obliva

Visoke pesmi kitica!
Soseđa mlada se oglašā,
V pomladi raji krasen cvet!
Slavička pesem oponaša,
Slavička glas, njegov šepet!
Kako sta pesmi se razvnele,
Kako se divno vjemata!
Zamolkle ptice so vesele:
Soseđa se — prepirata!

-st-

Uspomeni hrvatskih mučenika

Petra grofa Zrinskoga i Krsta kneza Frankopana

(30. travnja 1671.).

Već davno prošla duga dva su vieka,
Što grob Vam hladni svete kosti krije,
A domu dragom' niti iz daleka
Vrijeme bolje osvanulo nije!

U tuđoj zemlji prah Vam leži sveti,
I tuđe po njem, — tuđe cvjeta cvieće
A Hrvat šuti, ne smije il' ne će,

Ta domovina biedna je sirota,
Gdje ni grob isti ne smije Vam dati,
A Vi, junaci, spremni žrtvovati
Bijaste za nju stotinu života!

Da krvcu — — — — osveti!
Hrvati, zar u Vama srca nije,
Da Zrinski jošte u tuđini snije?! **M. H.**

R o d u .

Na Golgotu te dove tuđin kleti
Kroz patnje, biedu jad i teške muke,
A ti si za njegov krvario ruke
I za njegov bio spreman viekom mrieti.

I kô da nije, vaj, sramote dosti,
Jer mnogi od njih silniku se nudi,

I trnovim ti viencem, što ćeš više,
Još tvoja djeca tužnu glavu krune,
I gvozdja, čavla ruke su im pune
I odsudu ti njino pero piše!

Da sulicom ti probije te grudī,
I da li zdrobi jošte zadnje kosti!

— Hej na križ, na križ glas se djece čuje
Kad tuđin nudja nešto dara zlata,
Za krvno djelo zatim kakva plata?
Da tebe na križ, njih u lance kuje.

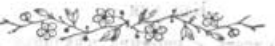
R. Katalinić Jeretov.

Мы жить и даже властвовать хотимъ :
Прельщаютъ насъ свободы дивныя чары,
Ея намъ солнца жаръ необходимъ,
Она намъ дастъ все прелести и все дары!
А лишь свободы лучъ сияетъ намъ,
Рзвнися мы, какъ дѣти кратко умныя,
И на умъ намъ мало дѣла часть,
А на умъ затѣи — все безумныя,

И братъ не хочеть брата болѣ знать,
И превращаея въ чужихъ мы слугъ,
Хотя свѣтитъ свободы благодать :
Сильнѣе лишь нашъ старыи царствуетъ
недугъ! —
Сажи же носимъ мудро камни все,
И строимъ съ увлеченіемъ мы алтари :
Пылають наши жертвы лучшия,

Приносимъ ихъ свободы — новыя рабы!
Горять святой преданья старины,
И наши доблести горять на алтарѣ,
Блестимъ мы — Славы милые сыны!
Гдѣ въ мѣрѣ блескъ и свѣтъ такой, ска-
жите глѣ?!
Фр. Целестинъ.

В и д о в - д а н .

Kad se sjetim Видов-дана,
Тад оћутим тешку бол;
Што се збило нашем српству
На крваву ону дол.

Kad ми само на ум паде
Нашем сунцу ће је жар,
Угасио своје зраке;
'Ве је пао цар Лазар.

У Бару (Црна Гора), 1894.

Kad помислим, што је било
Пет вјекова назад ту?
Од кад наши праѣдовни
На боишту оно су.

Kada ставем даље мислит,
Душанову на пропаст :
Обузме ме јад и туга,
Торчи ми се свака сласт.

Али духом не малакшем,
Будућности гледећ сјај;
Јер, ко прави српски синак
Морам виђет' онај крај.

Виђет' гробље, свете кости,
Виђет српски тај мејдан,
Осветити што пропаде
Ту на сами Видов-дан.

А ако је божја воља,
Да погинем за род свој;
Сјетит ће се, ко ја сада
За освету синак мој.

Сјетит' ће се, кад угледа
Убоити очев мач;
Сјетит ће га дужност света,
Српске земље горки плач.

Мијо Јововић.

Der Königssohn Marko.

(Nastavak.)

Govorit nam je danas o prevodu pjesama. — Na pitanje, tko li može dobro prevadjeti, odgovaramo: onaj, koji poznaje temeljito, prvo, jezik, s kojega, i jezik, u koji prevadja, drugo, poeziju obadvaju jezika.⁵⁹⁾

Poznaje li K. Gröber temeljito njemački i hrvatski ili srbski jezik? Da poznaje njemački, to je dokazao prevodom; da poznaje srbski ili hrvatski, to kaže izričito u predgovoru⁶⁰⁾. Poznaje li K. Gröber i poeziju obadvaju naroda? Poznaje. Da li poznaje poeziju obadvaju naroda — temeljito? O tom ćemo govoriti.

Hrvatsko-srbske narodne junačke pjesme složene su u desetercih (desetercem zove se stih, jer ima deset slova); pjesme o Kraljeviću Marku sve su junačke (barem one, koje je Gröber preveo). Deseterci, kada ih čitaš štokavskim naglasom, glaze vrlo riedki čisto trohejski, a mnogi glase, kao da su bez odredjena ritma.⁶¹⁾ Ali kako se pjevaju uz gusle, imadu čisto strohejsko mjerilo: jedan deseterac — pet troheja.⁶²⁾

1 2 3 4 5
— 0 | — 0 | — 0 | — 0 | — 0

K. Gröber, držeći se, pravo, toga — guslarova — naglasa, prevadja hrvatsko-srbski deseterac, opet pravo, pet trohejima (kao i svi drugi dosadnji njemački prevoditelji).⁶³⁾

I z v o r n i k :

Knjigu piše Žura Vukašine,
U bijelu Skadru na Bojani
Te je šalje na Hercegovinu
Bijelome gradu Pirlitoru,
Pirlitoru prema Durmitoru,
Vidosavi, ljubi Momčilovoj,
Tajno piše, a tajno joj šalje,
U knjizi joj ovako besjedi:
„Vidosovo, Momčilova ljubo,
Šta ćeš u tom ledu i snijegu?
Kad pogledaš s grada iznad sebe,
Ništa nemaš lijepo vidjeti,
Već bijelo drvo Dormitora,
Okićeno ledom i snijegom.
Usred ljeta kao usred zime.
Kad pogledaš strmo izpod grada,
Mutna teče Tara valovita,
Ona valja drvlje i kamenje,
Na njoj nema broda ni čuprije,
A okó nje borje i mramorje:
Već ti otruj vojvodu Momčila,
I ga otruj, ili mi ga izdaj.

(Ženitba oca Marka Kraljevića, 1—22.)

Osvrnut nam se je na ostala svojstva hrvatsko-srbskoga deseterca. Na koncu hrvatsko-srbskoga deseterca (iza petoga troheja) jest stanka (odmor, pauza).⁶⁴⁾ To je pravilo — pravilo bez iznimke.

Ili grmi il se zemlja trese,
Il udara more o bregove?
Niti grmi, nit se zemlja trese,
Nit udara more o bregove —
Na Prilipu pucaju topovi,
Šenluk čini od Prilipa kralje,
Dva su mu se porodila sina;
Čini kralju veliko veselje,
A sinove šalje na krštenje;

Lepo im je ime postavio:
Jednom Marko, a drugom Andrija.

(Braća Kraljevići, 1—11.)

Piše knjigu despote Uglješa,
Piše knjigu i šilje čauša
Do Prizrena, grada bijeloga,
Do onoga protopop-Nedjeljka.
Treću piše vojevoda Gojko,

I on šilje ognjena čauša.
A četvrtu carević Uroša,
Piše knjigu i šilje čauša.
Svi četiri sitne knjige pišu
I pošilju ognjene čauše
Sve potajno jedan od drugoga.⁶⁵⁾

(Marko kaže, na kom: je carstvo,
26—37.)

Je li se K. Gröber držao toga pravila? Ako se je držao, je li uspio?

Und es that das überschöne Mädchen,
That sogleich, wie Marko ihr geheissen;
Als sie mitten in den schwarzen Bergen,
Sprach das überschöne Mädchen leise:
„Leider darf ich dir nichts singen, Marko:

In den Bergen ist der Räuber Mijat,
Dreimal hat er schon um mich gefreiet,
Aber nie hat Mutter eingewilligt.
Und so fürchte ich des Räubers Rache!⁶⁶⁾
Ihr entgegnet Kraljewitsche Marko:

„Sei nicht tböricht, überschönes Mädchen,
Singe nur, so laut es dir gefällig;
So lang Marko, fürchte keinen Räuber.“

(Die Verrätherin, 25—38.)

⁵⁹⁾ V. op. 58. — ⁶⁰⁾ V. zadnji broj. — ⁶¹⁾ V. 19. broj „Sl. Sv.“ pr. god. — V. Spomen-knjigu „Matice Hrvatske“ str. 319.
⁶²⁾ V. op. 61. — V. 20. br. „Sl. Sv.“ god. 1892. — ⁶³⁾ Schalt der Mond und sprach zum Morgensterne. *Taluj.* — Lass der Schwester wenigst einen Bruder! *Kopitar.* — Und sie hielten vor der Lieben Thüre. *Gothe* (Herder). ⁶⁴⁾ Obično izgovara se *S-utari.* — ⁶⁵⁾ *Gebe* — mjesto *gib*, na drugom mjestu *nehme* — mjesto *nimm* i dr. — ⁶⁶⁾ „Der Vers besteht aus zehn Silben. Jeder Vers hat am Schluss einen Gedankenabschnitt . . .“ *Miklošič.* ⁶⁷⁾ Prisp. heksametar i Nibelungenvers.

Furchtbar kreischt der Milosch von Pozerja,
Kreischt vor Wuth gleich einem gift'gen Drachen,
Denn der Milosch hat sich nicht gevöhnet
Zu ertragen Schlawerei und Qualen;
Milosch kreischt' gleich einem gift'gen Drachen,
Zieht hinauf sich zum Gefängnisfenster,
In die Strassen blickt er auf und nieder,

Um zu sehen jemand von den Seinen.
Er erblickt den treuen Briefesboten;
Diesen ruft nun Milosch von Pozerja:
„Treuer Bote, du bei Gctt mein Bruder!
Bring mir doch ein unbeschriebn Blättchen,
Dass ich dir ein Briefchen draus erzeuge“.

(Wutscha der General, 13—26.)

Uspio je.⁶⁸⁾ Tko prevadja kao on: jedan stih hrvatsko-srbski jednim stihom njemačkim⁶⁹⁾ (ne jedan hrvatsko-srbski dvima ili trima njemačkima), mora, dašto, u tom uspjeti. — Drugo je svojstvo hrvatsko-srbskoga deseterca: stanka iza četvrte slovke⁷⁰⁾ — stanka (brojeći troheje) iza (na koncu) drugoga troheja — *diereza iza drugoga troheja*.⁷¹⁾ I to je pravilo — pravilo bez iznimke.⁷²⁾

1 2 || 3 4 5
— 0 — 0 || — 0 — 0 — 0

Pojezdiše | do dva pobratima
Preko krasna | Miroča planine,
Ta jedno je | Kraljeviću Marko,
A drugo je | vojvoda Milošu;
Naporeda | jezde dobre konje,
Naporeda | nose koplja bojna,
Jedan drugom | belo lice ljubi,
Od milošte | do dva pobratima.
Tako Marko | na Šarcu zadrema
Pa besedi | pobratimu svome:
„A moj brate, | vojvoda Milošu!
Teško me je | sanak obhrvaō;
Pevaj, brate, | te me razgovaraj!“
Al besedi | vojvoda Milošu:
„A moj brate, | Kraljeviću Marko!

Ja bi tebi, | brate, popevao,
Al sam sinoć | mnogo pio vina
U planini | s vilom Ravijojlom,
Pa je meni | zapretila vila:
Ako mene | čuje da popevam,
Hoće mene | ona ustreliti
I u grlo | i u srce živo“.
Al besedi | Kraljeviću Marko:
„Pevaj, brate, | ti se neboj vile;
Dok je mene, | Kraljevića Marka,
I mojega | vilovita Šarca
I mojega | šestopera zlatna“.
Onda Miloš | poče da popeva,
A krasnu je | pesmu započeo
Od svih naših | boljih i starijih,

Kako j' koji | držō kraljevinnu
Po čestitoj | po Macedoniji,
Kako sebi | ima zadužbinu;
A Marku je | pesma omilila,
Naslani se | sedlu na oblucje —
Marko spava, | Miloš popijeva.
Začula ga | vila Ravijojla
Pa Milošu | poče da odpeva;
Miloš peva, | vila mu odpeva —
Lepše grlo | u Miloša carsko,
Jeste lepše, | nego je u vile
Razrdi se | vila Ravijojla
Pak odskoči | u Miroč planinu,
Zape luka . . .⁷³⁾

(Kraljević Marko i vila Ravijojla, 1—14.)

Dobri su, jer imaju dierezu iza drugoga troheja, n. pr. ovi stihovi Gröberovi:

Widosawa, | Gattin des Momtschilo,
Sag, was thust du | dort im Schnee und Eise?
(Markos Eltern, str. 10.)

O Gebieter, | König Wukaschine!
Nicht so leicht ist 's, | Momtschil zu verrathen,
(Markos Eltern, str. 11.)

Wenig später, | und es kommt die Gattin,
Doch sie will sich | nicht zu Bette legen,
Lässt die Thränen | übers Antlitz fliesen.
(Markos Eltern, str. 12.)

Es erschlaffen | ihm die beiden Hände,
Mit dem Säbel | kann er nicht mehr kämpfen,
Mit den Sporen | schlägt er Jabutschilo.
(Markos Eltern, str. 16.)

Heute hat sie | mich an dich verrathen,
Morgen wird sie | dich an einen andern.
Sondern wähle | meine liebe Schwester,

Meine theure Schwester Jevrosima;
Diese wird dir | ewig treu verbleiben,
Einen Helden, | der mir gleicht, gebären.
(Markos Eltern, str. 19.)

Und der König | lässt das Schloss verwüsten,
Nimmt zur Gattin | des Wojvoden Schwester,
Mit dem Namen | schöne Jewrosima.
(Markos Eltern, str. 21.)

Und der Marko | wurde so gewaltig
Wie sein Oheim, | der Wojwode Momtschil.
(Markos Eltern, str. 21.)

Ist es Donner; | oder hebt die Erde?
(Die beiden Königsöhne, str. 22.)

Grosser Jubel | herrscht am weissen Prilip;
Und zur Taufe | sendet man die Knaben,
Lässt die schönsten | Namen ihnen geben:
Einem Marko, | Andrija dem andern.
(Die beiden Königsöhne, str. 22.)

⁶⁸⁾ Ima nekoliko stihova, koji tomu ne odgovaraju; ali je njih broj neznatan — ⁶⁹⁾ To je njemu pravilo, ali nije bez iznimke. — ⁷⁰⁾ Nach der vierten Silbe tritt die Ruhe mit Wortschluss ein: Kad se ženi | srbski car Lazare“. Miklošić. — ⁷¹⁾ Miklošić kaže isto, ali brojeći slovke, ne stope. — ⁷²⁾ Stjepan B sanac, pisući o načelih, kojih treba da se drže prevoditelji naših narodnih pjesama, veli: „Metar treba da ostane trohejski sa stankom na kraju stiha ili cezuru iza četvrtoga sloga . . .“. Naša narodna pjesma u evropskoj literaturi, „Vienac“ god. 1893. str. 175. — Tu je slog = slovka, iza četvrtoga sloga = iza (na kraju) drugoga troheja (v. op. 71.) — a odmor (stanka) iza (na kraju) stope zove se diereza, ne cezura (v. 20. br. „Sl. Sv.“ god. 1892.) — A Veber-Tkalčić zove cezuru usjekom, dierezu odmorom te veli: Usjek jest, kad se rieč sred stope svrši — odmor je, kad se u stihu i rieč i stopa . . . svrši“. — ⁷³⁾ Toga se drže i umjetni naši pjesnici: „Svaka zviezda svojim svetlom sieva, Svaka ptica svojim glasom pieva“. Pređović. — „Sunce zadje, a mjesec izadje. Tko se vere uz klance, niz klance, ter se krađe k onoj gori crnoj?“ I. Mažuranić. — „Čuvaj, dušo, vjeru, čuvaj mi ju, Kletvu našu bozi silni čuše“. Trnski. — „Tko je vitez, tko je dobar junak, Neka paše britku sablju svoju“. Utješenić. — „Krv junačka teče mi u žilah, Plamen žestok u grudih mi gori“. Okrugić. — „Tužno pjeva vitez na planini I uzdiše u tamnoj pušćini“. L. Gaj. — I slovenski pjesnik Fr. Cegnar drži se u svom prevodu Hasan-aginice toga pravila: „Ti ne čakaj mene v belem dvoru, V belem dvoru, ne med ródom mojim“. — Nekoji njemački pjesnici služe se u originalih hrvatsko-srbskim desetercem, ali se ne drže pravila, o kojem razpravljamo. Dierezu iza drugoga troheja imaju n. pr. ovi njemački deseterci: „Wer wird künftigt dēmen Kleinen lehren Speere werfen nur die Götter ehren?“ Schiller.

Dieses Wunder | ist die Maid Rossanda.

(Die stolze Rossanda, str. 31.)

Und die Diener öffnen schnell die Thore
Und begegnen draus im Feld dem Marko.

(Die stolze Rossanda, str. 34.)

Weiter ritten | nun die drei Wojvoden
Längs der Raschka, | längs des kühlen Wassers,
Und erreichten bald die schlanken Brücken,
Übersetzten | dann die Joschanitza.

(Die stolze Rossanda, str. 39.)

Durchs Gebirge | reitet quer der Marko.

(Die Föhrenwila, str. 54.)

Ihm entgegnet | leise drauf die Wila.

(Die Föhrenwila, str. 56.)

Singe, Bruder, dass du mich ermunterst!

(Wila Rawiojla, str. 57.)

Marko schwingt sich | auf des Scharaz Rücken.

(Wila Rawiojla, str. 60.)

Ihm erwidert | Milosch von Pozerja.

(Wutscha der General, str. 76.)

Und zu ihnen trugst du Wein und Branntwein.

(Beg Kostadin, str. 80.)

Doch der Merkscha | ist ein Held im Zweikampf,
Und den Kolben traf des Vilip Säbel,
Und geborsten | war er in zwei Stücke.

(Der Magyare Vilip, str. 99.)

Wein darf niemand | im Ramazan trinken!

(Marko im Ramazan, str. 137.)

Und der Sultan | sieht nach allen Seiten,
Ob dem Marko | nicht ein anderer näher;
Aber niemand | war dem Marko nahe.

(Marko im Ramazan, str. 140.)

Dobri nisu, jer ne imaju diereze iza drugoga troheja, n. pr. ovi stihovi:

Bald bekommt | das Schreiben Widosawa,
Und den Brief | durchliest Momtschilos Gattin.

(Markos Eltern, str. 10.)

Momtschil schläft, | doch schläft nicht seine Gattin,

(Markos Eltern, str. 13.)

Spricht's | und ringt mit seiner Heldenseele⁷⁴);

Endlich | hat den Geist er aufgegeben.⁷⁵)

(Markos Eltern, str. 19.)

Wider donnert es, | noch bebt die Erbe.

(Die beiden Königssöhne, str. 22.)

Als der Königsohn | war angekommen,
Hat er Gott | zum Gruss ihr zugerufen;
Und es fragt | der Königsohn Andreas.

(Die beiden Königssöhne, str. 25.)

Damals war 's,—und wir erzählen 's heute —
Geb' uns Gott | Gesundheit, Glück und Freude!

(Die beiden Königssöhne, str. 30.)

Fort geht 's | über Berge, durch Planinen.⁷⁶)

(Die stolze Rossanda, str. 33.)

Nun besteigen sie die Lieblingspferde,
Reiten hin | zur eb'nen Mitrowitza,
Steigen dann hinab | gen Novi Bazar.

(Die stolze Rossanda, str. 37.)

O mein Beistand, | Doge von Venedig!

Meine Mutter | hat mich einst beschworen,

Dass ich keinen | bärt'gen Helden küsse.

(Markos Hochzeit, str. 150.)

An dem Helden | bluten siebzehn Wunden.

(Des Vaters Säbel, str. 183.)

Sonn versinket, | und der Mond erblinket.

(Die dreissig Türken, str. 188.)

Warum soll ich, | alter Schwiegervater,

Warum soll ich | denn entzwei sie spalten

Mit dem Säbel | oder mit dem Handschar?

(Die ungetreue Gattin, str. 205.)

Diese Worte | machten Marko Kummer.

(Der Bergbewohner Dschemo, str. 217.)

Einen Galgen | baut bei Ochrid Marko.

(Der Bergbewohner Dschemo, s'r. 224.)

Und wir haben | prächtig ihn bestattet

Und begraben | in die schwarze Erde.

(Tod des Relja, str. 234.)

Nun erwidert | Kraljewitsche Marko:

Theure Schwester, | Amselfelder Mädchen!

(Die Hochzeitssteuer, str. 239.)

— — — — | armes Amselfelde!

Welchem Schicksal | musstest du verfallen

Nach dem Sturze | unsres hehren Fürsten,

Dass die Mohren | über dich regieren!

(Die Hochzeitssteuer, str. 241.)

Willst du, Marko, | mir nicht Glauben schenken,

Nun, so reite | hoch in die Planina!

(Markos Tod, str. 252.)

Wen auch immer | hier der Weg vorbeiführt

Bei der Quelle | zwischen beiden Tannen,

Und er findet | hier den Helden Marko,

Wissen mag er — | dass der Marko todt ist.

(Markos Tod, str. 254.)

Leka blieb zurück | versteinert, schweigend,
Rossa blieb | verstümmelt, weheklagend.

(Die stolze Rossanda, str. 43.)

Trinken Wein | die Türken-Janitscharen.

(Die Verrätherin, str. 63.)

Helfe mir, | o Bundesschwester Wila!

(Die Verrätherin str. 65.)

Reiten just des Wegs | zwei Bundesbrüder.

(Beg Kostadin, str. 78.)

Mit der Gastlichkeit | darfst du nicht prahlen.

(Beg Kostadin, str. 78.)

Nun begann | der starke Trunk zu wirken —

Marko sprach | zu Relja dem Bosnjaken

(Marko verheirathet Relja, str. 84.)

So gelangt das Lied | bis zu den Wilen,

Welche auf den Wiesen | Kolb tanzen.

(Marko verheirathet Relja, str. 86.)

Marko trinkt, | er trinkt auf Reljas Wohlsein,

Relja trinkt, | er trinkt auf Markos Wohlsein.

(Marko verheirathet Relja, str. 95.)

Fasse sie | bei ihren weissen Händen!

(Marko verheirathet Relja, str. 96.)

Wahrlich, | es ist so, | ihr sieben Könige,

Es ist so, wie 's auch der Kaiser sagte.

(Der Magyare Vilip, str. 98.)

⁷⁴ Ili: Spricht's und ringt | mit seiner Heldenseele. — ⁷⁵ Ili: Endlich hat den Geist er aufgegeben. — ⁷⁶ Ili: Fort geht's über Berge, | durch Planinen.

Jeder Held | zog so | nach seiner Heimat,
Und bei Wuk verblieb die treue Gattin.
(Hochzeitszug des Feuerdrachen Wuk, str. 126.)
Und ich sprang | von meinem flinken Scharaz.
(Der Renegat, str. 128.)
Ach, bei Gott, du meine alte Mutter!
(Die Tochter des Mohrenkönigs, str. 192.)
Noch ist nicht | das Morgenroth erblichen,
Und der Morgenstern | verhüllt das Antlitz.
(Das heilige Abendmahl, str. 133.)
Und von hier | geht er | zur weissen Kirche,
Geht zu ihm | und sagt ihm eu'ren Auftrag
(Marko im Ramazan, str. 138.)
Und der Sultan weicht, | doch Marko folgt ihm.
(Marko im Ramazan, str. 141.)
Ja, bei Gott, | du meine alte Mutter!
(Markos Hochzeit, str. 142.)
Marko antwortet - der alten Mutter.
(Markos Hochzeit, str. 145.)
Marko gibt dem Türken, was er fordert.
(Die Wette, str. 158.)
Und ich will | nach meinem Stambul kehren
(Die Wette, str. 163.)
Marko sieht | zu seinem weissen Rosse.
(Die Jagd am Georgstage, str. 167.)
So hat mich der Marko, stets verwundet,
Wenn zur Jagd er Sonntags zeitlich aufbrach.
(Die Jagd am Georgstage, str. 170.)
Wurden einst | vier Lager aufgeschlagen.
(Das Urtheil, str. 171.)
Thränen weint | der Protopop Nedeiko.
(Das Urtheil, str. 173.)

(Nastavak dodje).

Weise glänz' | in jedem Rath dein Antlitz,
Sieger sei—in jedem Kampf dein Säbel!
(Das Urtheil, str. 181.)
Geh' | und sag' | dem Bruder Mustaf-Aga!
(Des Vaters Säbel, str. 183.)
Frag' mich nicht, | mein väterlicher Kaiser!
(Des Vaters Säbel, str. 187.)
Und er jagt die Türken | um das Hausthor.
(Die dreissig Türken, str. 190.)
Höret nun, | ihr Grossen meines Reiches!
(Der Egypter Dschano, str. 191.)
O mein Sohn, | o Kraljewitsche Marko!
Was ist dir | für Ungemach begegnet?
(Die ungetreue Gattin, str. 200.)
Langes Haar, | doch kurz nur im Gehirne,
Wer der stärkere, | der ist ihr lieber
(Die ungetreue Gattin, str. 203.)
Bald verdross den Sultan | all das Klagen.
(Der Strassenräuber Mussa, str. 205.)
Dschemo nimmt | die drei Towaren Goldes.
(Der Bergbewohner Dschemo, str. 220.)
Marko sitzt | und trinkt | vom dunkeln Weine
Auf das Wohl | des Bergbewohners Dschemo.
(Der Bergbewohner Dschemo, str. 123.)
Und nun spricht | der Kraljewitsche Marko.
(Die Türkenjagd, str. 225.)
Und ihn fragt | die Wila aus den Bergen
(Der Adler, str. 247.)
Doch wo Glück, | kann man das Unglück finden.
(Markos Tod, str. 225.)
Dort begräbt | der Greis | den Marko,
Doch hat er | kein Denkmal ihm gegeben,
Dass das Grab des Marko | niemand kenne.
(Markos Tod, str. 256.)

Priredio dr. Trnoplesar.

L I S T E K.

Всѣ эти люди имѣютъ свою цѣну. *Sir Robert Walpole.*

Tekoča dela zahtevajo, da vam iz Rusije poročam ne veliko-nočnico, ne velikopostnico, pač pa predpustnico iz tukajšnjega literarnega življenja. Najprej moram vam zabeležiti, da so ruski literarni ljudje nekako muhasti, trmasti ali hudi, če je vam volja. Ves literarni svet razdeljen je na nekoliko kotichev, i v teh koticih sedijo premodre glave, kakor sršeni v svojih gnezdih. Ne dregaj jih, a to ti dadó po nosu, da, kako ti še dadó! To se pripeti s tabo se ve da le tedaj, če nisi ničla, če od tebe more groziti kaka nevarnost; če si pa sam majhna pohlevna veličina, tedaj te pa pustijo v pokoju, celo z resnicami ne mignejo na te, veliki Zevsi! Ad informationem bo, torej prejdem ad rem: Koncem marcija je tak kotic praznoval 35 letnico literarnega delovanja svojega glavnega sršena — kritika Skabičevskega. O g. Skabičevskem mi je lično premalo znano, vem le to, da ta gospod kritik kritikuje pod oglom precejšnje naklonjenosti k Zapadu i k vsemu, kar je z njim v zvezi, torej se tudi mnogo suče okolo kumira (malika) tukajšnjih Židov-zapadnikov — okolo „Новоцрѣн“ . . .

Torej privrženci g. Skabičevskega so za blagorazsodili mastno poobedati i sladko popiti skupno s svojim principalom v svetovno znanem restoranu „Медвѣдъ“. Sestavil se je slavnostni odbor, koji je zbobnal gostov nad stotino! V ta kotic sršenov zamislil je priti sršen iz drugega koticia — „Скѣперъ. Бѣснъ.“, tudi kritik po delu, po imenu pa g. Volynskij. Vse je bilo uže v redu, vsi so bili uže v zboru, a tu straža doklada (sporoči), da neki Volynskij tudi želi

poobedati. Bože ti moj, koliko je bilo straha! Odredili so odbor-nika „для объясненій“, katera so imela za g. Volynskega izhod z minusom . . . Pismeni pozdrav pa je bil sprejet menda za to, da bi ga ozvižgali i osikali, kakor to gre literatom-sršenom! Tudi o g. Volynskem mogel bi vam povedati le malo, ko bo vam trebalo tega; pa sreča moja, da vam sedaj nič ni treba o njem, iz pripovedanja je pač razvidno, da g. Volynskij pripada k nevarnim anti-podom g. Skabičevskega, da je g. Volynskij razun kritika še muhast i poreden človek, koji ne da pokoja ljudem celo tedaj, ko bi radi v polnem soglasju prijetno pojeli i popili sebi na prid, a svojemu „komandoru“ na slavo: „И гдѣ же дѣлса нашъ законъ?“ Mislite, da sem uže okončil; ne, motite se, des Pudels Kern je v prazničnem govoru, ki ga je govoril g. Skabičevskij v svojem sinedriju. Britko je namreč tožil, da literatura pri nas ni v dolžni časti, da je bilo v 40 letih v tem obziru bolje, da sedaj pisateljev ne ljubijo visoki občinski krogi, jih ne zazivljejo k sebi, jim ne odrejajo prvih mest v občinski sredini. Na to temo je g. Skabičevskemu odgovoril pa g. Suvorin, koji v politični literaturi nosi sedaj zvonec. Odgovor ta je brhek i pravi najprej, da g. Skabičevskij leta previsoko, če je pričakoval k sebi na zajutrek „praviteljstvujuščij senat s svetejšim sinodom“ skupno! Potem pa g. Suvorin dokumentalno dokazuje g. Skabičevskemu po „Современнику“ 60 let, **ko je bila literatura v modi**, da tudi tedaj visoko občinstvo ni mnogo maralo za literature, celo za take, kakoršni so bili Aksakovi, Katkovi i drugi. Celu Ljubimov se je v tem obziru izrazil čisto inace, nego se izraža sedaj g. Skabičevskij, dasi bi g. Ljubimova, vstavega iz groba i prišlega k njemu obedat, ne pregnal s svoje piruške tako, kakor

je pregnal gosp. Volynskega. G. Ljubimov meni, da ruska literatura glede občinstva i države nima onih zaslug, koje bi imela, ko bi šla tem potom, kojim hodijo druge evropske literature, katere zaslužijo priimek „передовых“, t. j. katere ne grede z občinstvom pod roko, pač pa grede pred njim, in je vodijo. Vse velike občinske naredbe, kakor na primer, odmena rabstva, pravosodna reforma (re)organizacija učnega dela i. t. d., vse to so take reči, o kojih so posamna vladina lica, posamni ljudje najviših vladinih krogov, med njimi i sami vladarji nagovorili i napisali uže cele folijante, ko je politična literatura še le začela si oči protirati, da bi kriknili svoj ključ. To so obče istine, nekoliko gorke istine za samoljubje ruske politične literature, posebno pa takih ljudij, koji večno menijo, da le oni nosijo ves svet, ne pa samo Rusijo, na svojih plečih. Pa resnice v kozji rog ne vženeš, bi je tudi ne trebalo vganjati, ko bi ne zadirali previsoko svojega nosa taki ljudje, katere je pokojni Katkov okrstil: „Моженики пера, пре-любодви Мысли и разбойники печати“. Jaz ne tvrdim, da bi gospod Skabičevskij ljubil tako kompanijo, pa moral bi glede svojega dela znati vsaj to, česar niso skrivali oni, po stopinjah kojih je sam pošel, koje si je sam izbral kot malike.

Podobna vprašanja se ve da se razpravljajo brez zgodovine. Tukaj pa nam zgodovino zamenjajo svedoki tečenja ruske narodne misli, iz perijoda 60 let g. Ljubimov, iz sedanjega pa g. Suvorin. Prvi razpravlja to stvar, da bi pisatelje spodbudil k bolj energični delavnosti, drugi pa meni, da so tudi tukaj izjeme, največe menda Aksakov i Katkov, pa ko bi jih tudi ne bilo — nikomur ni treba jokati se za to, da ne sedi sam na prvem mestu, da pač to mesto zanima (zaseda) dostojno sama vlada — quod erat demonstrandum.

Božidar Tvorcov.

Ruske drobtinice.

Съ миру по ниткѣ, голому рубаха

Francozi niso veseli rusko-nemškega trgovskega dogovora: bojé se, da bi Rusija Francijo prepustila Nemčiji. „Моск. Вѣд.“ št. 75. t. l. pravijo, da je ta dogovor koristen obema državama uže s tem, da je odstranil nevarnost strašne vojne. Francije pa Rusija ne zapusti, če je pa Rusija ustopila Nemčiji tudi nekaj, kar jej ni povoljno, storila je Nemčija Rusiji isto gledé nekij svojih koristij: saj ni možno, da bi pri takem dogovoru bile jedino le koristi za jednega ali za drugega.

„Моск. Вѣд.“ št. 88 t. l. pišejo v uvodnem članku o srbskih razmerah ter končujejo tako: „Ne, v Rusiji nikdor nima simpatij za nobeno iz srbskih političnih strank, naj se zovejo, kakor si bodi. Rusija more samo žaliti usodo Srbije, služéče za igračo teh strank“.

Vlada je uže precej storila za kmeta in gospodarje v obče. Radi poljedelstva, t. j. največ radi njega je vlada napustila misel „avtonomnih“ cenikov za uvoz iz tujih krajev ter je sklenila in sklepa razne dogovore z drugimi državami, v katerih se ve da gospoduje kompromis — dogovor, a ne avtonomnost. Radi „sela“ preobrazovalo se je ministerstvo državnega imetja v poljedelsko. Tudi gospodarski obrt hoče vlada povzdigniti, da se bolje obdeluje zemlja, uvedejo više kulture rastlin, kakor jih vidijo kmetje v raznih pokušališčih, da se razširi pridelovanje lana, konoplje, tobaka, hranivih trav in lekarskih rastlin, da se povzdigne svilarstvo (svilgojstvo), mlekarstvo i. t. d. „Selom“ pomaga državna banka, daje posojila pod zalog zrna, vojaško intendanstvo posebno neposrednim kupovanjem rži od poljedelcev. Da se olajša zadolženost ruskih gospodarjev, izvršila je vlada srečno konverzijo v 4 $\frac{1}{2}$ %, in sicer 5 $\frac{1}{2}$ % (spričevala, ссидѣтельности) kmetske zemeljne banke ter zakladnih listov zemskega kreditnega društva poljskega kraljestva. Tudi so poskrbeli, da bodo dolžniki pri delniških zemeljnih bankah

laglje odplačevali svoj dolg. Tudi parna moč dela v Rusiji največ na korist poljedelca: vsaj več nego 99% parne sile rabijo za prevažanje tovorov, med katerimi so v večini gospodarski produkti. Vendar pa parno silo rabijo v Rusiji v obče še mnogo manje, nego na Zapadu, posebno pa za proizvodstvo vrednosti. Ker mnogi kmetje nimajo ni konjiča za pomoč pri gospodarstvu, poskušajo razna popčiteljstva, da tu pomorejo. L. 1892 v 66 gubernijah in „oblastih“ imeli so privatni ljudje 113 mil. desj., iz katerih je bilo založenih imenij 97.573, z več nego 45 mil. desj., ali do 40% občega privatnega poseda. Dolga je na zemljiščih še nad milijardo. Največ so založili gospodarji delniškim bankam, dolžni pa so razmerno največ državni dvorjanski banki. Posebno je razvit gospodarski kredit uže davno v pribaltijskih gubernijah, kjer se v obče tudi jako dobro gospodari. Najmanje zadolženi ste 2 severni guberniji Vjatska i Vologodska. Pravijo, da je rastoči zadolženosti krivo tudi to, da gospodarji izposojujejo denar za razne melioracije in za napredno gospodarjenje v obče. Finančni minister pa je dovolil delniškim bankam, da izdajo 4 $\frac{1}{2}$ % zakladne liste, in odredil, da bi banke, ki dajejo mnogoletna posojila, po možnosti znižale težo teh posojil.

J. Nikolajev govori (v Mosk. Véd. št. 89 t. l.) o dnevniku Amielja, ki je npravnost in dobroto čislal posebno visoko, za neobhodno potrebnost, da ozdravi človek, ki je npravno bolan, priznaje, da imajo tudi v Rusiji takih bolnikov, da pa je važno to, ali so narodne mase zdrave. Te pa so, misli N., morda zdrave tudi na Zapadu: „Dokler je krepka in zdrava narodna masa, dotle imajo trdo podstavo za misli in čustva ti, kateri ne hodijo po navadnih potih, marveč se trudijo, da osnujejo svojo, samostalno kulturo“.

Gustav Le Bon sodi jako neveselo (v svoji knjigi: „Le role du caractere dans la vie des peuples“) o bodočnosti narodov. Važno vlogo pripisuje le Angličanom, Kitajcem in Rusom. Gledé drugih narodov pravi, da padejo in preživé v svojem padanju dobo socializma, t. j. novega despotizma bez vere, bez viših idejalov. Ti narodi so sedaj nekako podobni Rimljanom, ko so na vrata Italije trkali barbari. Vlogo teh barbarov da ima v bodočnosti dobiti sveža, verujoča Rusija. Te misli so zanimive, če tudi se morda pisatelj moti v marsičem.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dečele.

Poslanico Posilovića, biskupa Senjskega, sedanjega nadbiskupa Zagrebskega, ponatisnili smo v celoti. Dr. Mahnič in ti, katerim služi, imajo sedaj priliko pre-mišljevat i njeno vsebino. Jeden naših čitateljev nam poroča, kakó se čudi, da „Slovenec“ ni priobčil cele te spomenice, in da „Rimski Katolik“ je še omenil ni. Drugi čitatelj pravi, da on bode v trditev dr. Mahnića, da je on Slovan, veroval še le tedaj, kedar se bode trudil za slovenski narod v smislu Posilovićeve poslanice. Jeden sotrudnik pa nam piše v pogledu na to spomenico takó-le: „Kaj pravijo k temu sekcijski načelniki v ministerstvu Taaffe-Gautsch, pardon, škofje, ki so na ukaz v lokalnem koncilju vsakateri nacijalizem v cerkvi obsodili z anatematom in razglasili kot poganstvo? Iz tega sledi logično, da bi bil Posilović pogan, in Sv. stolica, ki je obnovila Posiloviću ome-njeno dovoljenje, bi se morala takisto obsoditi z anatematom. Prosit! Dà, dvema gospodoma ni možno služiti, namreč na Dunaju nemško-židovski koaliciji, v Rimu pa veri Kristovi; saj je Kristus rekel: Pojdite in učite vse narode, in ki je postal svojega Duha, da bi apostole učili v vseh jezikih“.

Isti sotrudnik se spominja netaktnosti tudi nasproti našemu listu od drugih strani, a mi kličemo pristnim „Slovanom“ in privilegovanim „rimskim katolikom“ na Slovenskem: Govorite sedaj, zagovarjajte se, če se morete v pogledu na mišljenje in postopanje Posilovića! Pokažite se, koliko je vredno vaše vedenje specijalno od jeseni leta 1887!

Šolstvo na Primorskem. Poslanec Nabergoj oglasil se je dne 21. aprila v poslanski zbornici za besedo pri posvetovanju o proračunu naučnega ministerstva, ter potožil tužno stanje gledé šolstva na Primorskem in posebno v Trstu. Rekel je, da med tem ko ima italijanska manjšina Primorske državne in občinske gimnazije, realke, obrtno in jedno navtiško šolo, nima slovenska večina v deželi od vsega tega ničesar. Dvajset let uže prosimo za slovenske srednje šole za Trst, Gorico in Ístro, toda brez vsakega vspeha. Država zahteva od nas krvni in denarni davek, ali sredstev za izobraževanje za nas nima, dasi brez naobraževanja mora pasti naposled tudi davčna moč narodova. Še gorje pa je, da nam ne dajo niti osnovnih slovenskih šol. Saj šteje vendar samo mesto Tržaško brez okolice, ki je povse slovenska, nad 30.000 Slovencev, pa ta tužna raja nima niti jedne slovenske ljudske šole od mesta. Mestna občina ne da nič, vlada pa nima moči, da bi jo prisilila k izpolnjevanju njenih dolžnostij, dasi je ta vlada imela dovolj moči nastopa i proti Ljubljani, Pragi in celi deželi tirolski. Slovensko ljudstvo v Gorici in Trstu nosi dvojno breme, plačevati mora prispevke za italijanske šole in vzdrževati si zasebne šole. Slovensko zasebno šolo v Trstu obiskuje 500, v Gorici pa 300 slovenskih otrok, vendar nasprotniki trdijo, da v teh dveh mestih ni toliko slovenskih otrok, obvezanih k obiskovanju šole, kolikor zahteva zakon. Vršijo se sicer pozvedovanja v tem pogledu, a iz vsega je razvidno samo to, da vlada ne misli zaresno na to, da se izvrše šolski zakoni glede Trsta in Gorice. Res je sicer, da Trst nima svojega šolskega zakona, ali zanj velja še vedno politiška šolska ustava, ki daje vladi na roko zadostna sredstva, ako hoče pripomoči zvestemu slovenskemu prebivalstvu do njegovih pravic. V zadnjem zasedanju deželnega zbora Tržaškega sklenil se je sicer šolski zakon, katerega pa ne bode nobena avstrijska vlada mogla predložiti v najviše odobrenje, ker je sestavljen po vsej svoji vsebini na škodo slovenskega prebivalstva; ko bi ta zakon dobil kedaj potrjenje, izročeni bi bili Slovenci v mestu in po okolici za vedno italijanskemu življu na milost in nemilost. V skupnem državnem interesu je, da se ne zgodi kaj takega.

Občni zbor „Delalskega podpornega društva“ v Trstu vršil se je letos dne 29. aprila. Predsednik prof. Mandić omenjal je v svojem nagovoru finančni nazadek v zadnjih letih, ki se je pa v minulem letu zboljšal tako, da se niso poplačali samo stari dolgovi, ampak se je prihranila tudi znatna vsota za bodoče potrebe, kar uvidimo iz društvenega poročila. Imetje bolniškega zaklada znašalo je koncem leta 1893. 1307 glđ. 53 nvč.; k tej vsoti je treba prišteti še letošnji dobiček 442 glđ. 98 nvč. Odbor je gledal v minulem letu strogo na to, da zatre simulacijo in nemarnosti, zato je zbrisal 280 moških in 39 ženskih; vpisalo pa se je 190 moških in 47 ženskih članov. Umrlo je 11 društvenikov in 3 družabnice. Rodbinam umrlih se je izplačalo 390 glđ. pogrebne. Koncem leta imelo je društvo 1 častnega člana, 9 ustanovnikov in 23 pod-

pornih članov. Rednih moških članov je bilo 990, ženskih pa 220. Bolnih je bilo v minulem letu 515, slučajev bolezni pa 649. Podpore se je izplačalo s pogrebno vred 10.390 glđ. 41 nvč. Zdravila so se podelila 570 članom, stala pa so ta zdravila 1.345 glđ. 44 nvč. Društvo je izdalo torej za podporo, pogrebno in zdravilna sredstva skupej 11.721 glđ. 02 nvč. Društvena knjižnica šteje 1.569 knjig, od katerih se je letos prečitalo 580. Predsednik društva je i nadalje gosp. Mate Mandić.

„**Matica Slovenska**“ bode imela občni zbor 17. maja v Ljubljani. Gledé na dopolnilne volitve priporočajo po listih stare odbornike, le na mesto pok. odbornika Ivana Tomšiča naj bi se volil And. Žumer, mestni nadučitelj-voditelj in c. kr. okr. š. nadzornik. Odbor je potrdil dosedanega tajnika zopet na 10 let. Dr. Kosov rokopolis: „Doneski k zgodovini Škofje Loke“ oddal se je v tisk Blaznikovih tiskarni.

Občni zbor „Pisateljskega podp. društva“ bil jo dne 30. aprila t. l. v Ljubljanski čitalnici. Udeležilo se ga je mnogo članov in več odličnih pisateljev. Predsednik dr. Vošnjak pozdravil je prisotne in se v lepem govoru spominjal v minulem letu umrlih slov. pisateljev Frana Gestrina, Ivana Tomšiča in I. Treuensfelda. Društvo je po blagajnikovem poročilu imelo leta 1893. 226 glđ. 87 nvč. dohodkov in 691 glđ. 52 nvč. stroškov; da se pokrije nedostatek, potrosilo se je 535 glđ. glavnice. Društveno imetje znaša začetkom tega leta 857 glđ., torej je za 380 glđ. 94 nvč. manjše od lanskega leta; to pa je z večine treba pripisovati izrednim stroškom vsled Gestrinove oporoke. Članov šteje društvo 75, namreč 1 častnega, 8 ustanovnikov, 17 pravih in 49 podpornih društvenikov. Za Prešernov spomenik se je nabralo do 1. januarja 1894. z obrestmi vred 1043 glđ. 84 nvč. Z vzklikom volil se je zopet stari odbor, namreč: predsednikom g. dr. I. Vošnjak, v odbor pa gg. Funtek, prof. Fr. Levec, prof. Orožen, prof. R. Perušek, prof. S. Rutar in A. Trstenjak; pregledovalcema računov pa dr. Romih in Zagorjan.

Poročilo, katero je sestavil tajnik prof. R. Perušek, kaže na obče neugodno položnje društva; člani se ne množé, društvo tudi ni moglo nobenega pisatelja podpirati v tem letu. Društvenih večerov s predavanji tudi ni bilo, ker se občinstvo premalo zanima. Odbor je sklenil storiti potrebne korake za *novo izdanje Prešernovih poezij*; za Prešernov spomenik darovi le po malem dohajajo.

Znana Ljubljanska firma I. Giontini praznovala je dne 1. maja t. l. petdesetletnico svojega obstanka. V 50 letih delovanja izdala je okolo 400 del različnega obsega; najbogatejšo zalogo pa ima prostonarodnih in mladinskih knjig, in se z Giontinijevo ne more meriti v tem pogledu nobena druga knjigarna slovenska. Ta zaloga se pomnožuje leto za letom z deli stalne vrednosti, bodi si izvirnimi ali preloženimi. Ta knjigarna si je pri svojem petdesetletnem obstanku pridobila res lepih zaslug za književnost slovensko. Naj tudi za naprej tako neumorno deluje!

Dom družbe sv. Mohorja v Celovcu, ki se je po velikih in mnogobrojnih zaprekah naposled vendar dozidal srečno, blagoslovil je slovesno dne 26. aprila t. l. stolni prošt dr. Val. Müller.

Občni zbor „Katoliško političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem“ vršil se je letos dne 25. aprila. Iz vseh dolin slovenske

Koroške zbralo se je nad 150 kmetskih posestnikov, pa tudi lepo število duhovnikov. Dohodkov je imelo društvo: ostanek od prejšnjega leta 157 gl. 41 nvč.; udnina 128 gl. 01 nvč., darovi 323 gl. 48 nvč.; skupej 608 gl. 90 nvč. Stroškov: za shode, tiskovine itd. 233 gl. 71 nvč., za papeževo slavnost 313 gl. 48 nvč., skupej 547 gl. 19 nvč., torej 61 gl. 71 nvč. prebitka. Pri občnem zboru govorili so razni govorniki o koaliciji, političnem položaju, o šolah, gospodarstvu, slovenskih posojilnicah, obrtnih in drugih zadrugah in konsumnih društvih. Predlagale in sprejele so se naslednje resolucije: 1. Današnji 5. občni zbor „Katoliško-političnega društva za Slovence na Koroškem“ načelno sklone izdavanje strokovnega kmetijskega lista v slovenskem jeziku in si dovoljuje ob jednem Njega eksce-lenco gospoda ministra za kmetijstvo, grofa Falkenhayna vljudno prositi, da blagovoli v ta namen dovoliti primerno podporo iz državnega zakada. 2. Občni zbor „Katol.-polit. in gospodarskega društva za koroške Slovence“ se zahvaljuje mil. g. knezoškofu in onim gg. deželnim poslancem, ki so se v zadnjem zasedanju deželnega zbora potegovali za to, da bi se poklicale vsmiljene sestre kot strežnice v deželno bolnico v Celovec. Ob jednem pa zbor obžaluje, da je večina deželnih poslancev nasprotovala temu predlogu, posebno pa odločno obsoja, da so poslanci kmečkih občin glasovali proti Einspielerjevemu predlogu gledé vsmiljenih sester, ter tako pokazali, da niso v soglasju s svojimi kmečkimi volilci, ki brez izjeme želé, da bi prevzele postrežbo v bolnici vsmiljene sestre. Tudi izreka zbor svoje obžalovanje nad razžaljivimi besedami poslanca Hocka gledé mil. knezoškofa. 3. Zastopniki koroških Slovencev, zbrani v Celovcu pri letnem občnem zboru „Kat.-polit. in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem“ dne 25. aprila 1894. z vsjo odločnostjo odbijajo vsako sumničniti njih lojalnosti in avstrijskega patrijotizma, ter se zajedno proglašajo solidarnimi s postopanjem svojih poslancev v deželnem zboru koroškem, namreč z gospodom Gregorjem Einspielerjem in Fr. Murijem.

„Slovenija“, akadem. društvo na Dunaju, kateri predsednik je sedanji poletni tečaj stud. phil. Jos. Žilih, je praznovala 25letnico svojega obstanka s tem, da je 5. t. m. priredila na Dunaju komerz, 6. t. m. pa izlet v Neuwaldegg. Na komerzu so bili zastopani vsi Slovani razun — Poljakov. Došlo je tudi nekaj državnih poslancev in drugih, na Dunaju prebivajočih Slovencev. V imenu „Slovenije“ je prvi progovoril njen tajnik stud. iur. Dav. Zwitter. Pozneje so govorili različni gospodje prav zanimivo; kakor nam poročajo, je dal povod zato še posebe Slovenec poljskega mišljenja dr. Murko. Ta gospod, ki v govoru in pismu razglša in priporoča svoje separatistiško mišljenje, dobil je pa brzo tudi na komerzu primeren odgovor. Slovenci izvestno dobé obširniše poročilo o komerzu, ki se je drugače vršil po važnosti slavnosti prav dostojno. Došlo je bilo tudi več brzojavnih pozdravov.

V Ljubljani so se nekdanji „Slovenijani“ posebe zbrali ter praznovali 25 letnico sedanjega najstarejšega slovenskega dijaškega društva. „Sl. Nar.“ je v posebnem članku spominjal se važnosti društva ter omenil, da je bilo doslej nad 700 členov tega društva, da pa razun jednega se ni noben izneveril narodu. Mi pristavljamo, da to utegne res biti, da je pa še resničnise, da je med temi tudi takih, ki so bili v svoj čas kot Slovenjani navdušeni za narodne stvari, da so pa sedaj jako mlačni,

popolnoma indiferentni in za pozitivno delo toliko kakor izgubljeni. Tudi prof. Šuklje je bil navdušen Slovenijan, a sedaj jo je uže pretiral do ovajanja, kakor da bi bili veleizdajniki ti, ki bi stremili k vstični kulturi. In dr. Murko je bil menda tudi Slovenijan, in kak je sedaj, pokazal je ravno pri komerzu „Slovenije“. Ti, kateri so bili, recimo pred 20 leti, člani „Slovenije“, niso poznali še slovenskega kulturnega programa; v tem programu je pozitivna sila, in ker tedaj take sile ni bilo, poizgubljajo se mnogi bivši Slovenijani ne le kot Slovani, ampak celó kot slovenski separatisti. Izredni vzroki morajo biti pa pri teh, ki so bili še pred kratkim aktivni člani „Slovenije“, a vendar prezirajo, zasmehujejo in pobijajo ta program, in k tem spada dr. Murko. Mi členom ne moremo boljšega priporočati, kakor da bi poleg pripravljanja za poklic, jednako marljivo pripravljali se za proučavanje tega programa. Le takó morejo paralizovati tuji vpliv in v opasnih urah trdno ostati pri praporu slovenske kulture. V tem smislu iskreno želimo, da bi ob 50 letnici „Slovenija“ mogla gledati z večim ponosom na svojo prošlost, in jej posebe želimo, da bi jo ob slavnosti 50 letnice ne motili taki govori, kakoršen je bil — po poročilu našega dopisnika — govor dr. Murkota.

A. Fr. Bolla, profesor talijanskoga jezika i književstva na pomorskoj i trgovačkoj akademiji, preminuo je 8. t. m. tuj u Trstu. Bio je učen kritik i odličan pisac. Nu nas ne zanima, što je napisao izvornikâ — od važnosti je za nas za to, jer je preveo s hrvatskoga na talijanski, i dobro i liepo. božanstveni epos Mažuranićev „Smrt Smail-age Čengića“. Od osobite je vriednosti predgovor u talijanskom prevodu. *Ty.*

b) ostali slovenski svet.

Državni zbor. To pot se je dogodilo več zanimivega v koalicijskih klubih in raznih odsekih, nego pa v zbornici poslancev sami. Finančni minister pl. dr. Plener je razlagal, kako hoče urejevati nadalje valuto, in tu se je pokazalo, da se je dogovoril z ogersko vlado o predlogah, o katerih ni mislil, da jim bodo celó klubi koalicije ali vsaj skupine teh klubov nasprotovali. Dogovor z ogersko vlado je tak, da bi dajal skupni banki *prevelik* dar, v tem ko stavlja ista banka uslovja, katerih ne more sprejeti nobena vlada, in je bil tudi naš finančni minister prisiljen izreči se proti stavljenim us'ovjem. Šlo je torej zato, da bi se vladna predloga o odstranjenju drž. papirnatega denarja odložila vsaj toliko časa, dokler ne pridejo na čisto s skupno avstro-ogersko banko. Dogodilo se je, da se je večina pooblaščenec konservativnega kluba izrekla za odloženje vladne predloge; vsled tega je načelnik grof Hohenwart naznanil, da izstopi iz konservativnega kluba. To je silno vznemirilo koalicijo; nemška levica je začela člene konservativnega kluba ozmerjavati, in začela so se pogajanja, kakó bi grofa Hohenwarta pridržali še nadalje na čelu konservativcev, ker drugače bi bil konec — koaliciji. In se ve da čez jeden dan in jedno noč je bilo vsaj za sedaj v konservativnem klubu vse poravnano. Tudi v poljskem klubu ni šlo vse gladko; ali tam uže disciplina veleva, da konečno sklenejo vse takó, kakor zahteva koalicija in — specifična politika poljske frakcije. V vladni predlogi ostane bistveno vse neizpremenjeno, kljubu temu da razni strokovnjaki v zbornici in zunaj nje dokazujejo na milijone škode, ki

se provzročiti državi s tako manipulacijo; vse to pa bode le veliki židovski financiji na dobiček.

Isti finančni minister pl. dr. Plener je priobčil in potem ustno razložil tudi načrt o reformi davkov. Hočejo uvesti progresivni davek na osebno dohodnino, vsled tega pa znižati nekoliko zemljiški in različni hišni davek. Jedro reforme meri pa na to, da se poviša koncem koncev državni davek, kljubu temu da hočejo nekoliko milijonov od novega davka razdeliti med različne dežele. O tem bode še prilika govoriti.

V tiskovnem odseku je bil razgovor med poslanci in notranjim pa pravosodnim ministrom. Gledé kavicje utegne nastati polajšanje, gledé koleka pa ne; tudi gledé na svobodo razprodajanja novin hoče vlada nekoliko odjenjati. Sami levičarji, ki so vstvarili sedanji tiskovni zakon, se pritožujejo, da je svoboda tiska preveč omejena, a koalicija jim ne dovoljuje, da bi se potegnili za večjo svobodo. Potem pa imajo dobro voljo, zopet prosledovati slovanske novine, ke dar bi sami odločevali pri vladi. Kar se dostaje koleka pri listih, mogli bi ga pač izpremeniti v davek, ki bi odgovarjal dohodkom od novin kot takih, torej ločenih od inseratnega dela. Tak davek bi popolnoma odgovarjal progresivnosti, ki se ima uvesti od osebne dohodnine. Čudimo se, da slovanski člani tiskovnega odseka niso predlagali kaj takega; saj vendar ni pravično, da majhen listič kot tednik daje isti davek od 1 eksemplara, kakor veliki židovski dnevnik, ki ima do milijona čistega dohodka na leto. Tu je največa nedoslednost in vsled tega tudi krivica, ki najbolj tlačí novinarstvo vseh malih narodov.

V ostalem se sedaj razpravlja vladna predloga o valuti v zbornici poslancev.

Poljske zahteve v Sileziji. Ko je grof Pininski izjavil v državnem zboru, da se gledé šolstva in jezika mora kaj ukreniti tudi za Poljake v Sileziji, so židovski listi ta govor hitro proglasili lahkomiselnim in napadom na koalicijo. „N. Fr. Presse“ pisala je, da tega ni nikjer na svetu, da bi državni uradnik moral znati tri jezike, kakor n. pr. v Sileziji nemški, poljski in češki. „Csas“ pa jo je zavrnil, češ, da tudi ni države, ki bi imela toliko narodnostij, vsako s svojimi težnjami, kakor je to v Avstriji, pa zakaj da bi se narodi radi uradnikov učili nemščine. Sicer se je poljsko plemstvo v koaliciji prestrašilo zaradi krika nemških levičarjev, in najbrže pusté v Sileziji vse pri starem. Značilno pa je to, da Poljaki se za sileške Čehe niti zmenijo ne, dasi vedó, da Silezija sama spada pod češko korono. Češki listi uže znajo ocenjevati poljsko politiko, in niso radi, da bi se pristranski jedino Poljakom na korist reševala narodna enakopravnost v Sileziji.

Maloruski novoéristi so se razcepili; oboji so bili preveč vladni, no jedni so izprevideli, da plačilo nikakor ne odgovarja uslugam, v tem ko drugi vstrajajo v služenju tudi nasproti koalicijski vladi. V tem je nekaj analogije z razmero med slovenskimi državnimi poslanci.

Češki vseučiliščniki v Pragi so 6. t. m. zbrali se na posvetovanje o zasnovi novega češkega vseučilišča na Moravskem. Razni govorniki so dokazovali to potrebo, kazali so na nemške odvetnike in zdravnike v Moravi, da bi se potem bolje razvijala češka književnost, da bi bilo dovolj dijakov, kakor dokazuje množiče se število na Praškem vseučilišču, itd. Po Binkoštih se bode posvetovanje nadaljevalo.

Jezikovno vprašanje na Češkem. Dne 17. m. m. je „Pražský klub“ v Pragi razpravljaj o sedanjem stanju jezikovnega vprašanja na Češkem. Razpravo pričel je z uvodnim govorom dr. Šolc, v katerem je orisal razvoj jezikovnega vprašanja na Češkem. Več kot 40 let, rekel je govornik, borimo se za naša narodna prava, med katerimi je najvažnejše pravo uporaba materinega jezika. Nekdaj boril se je češki narod složno za svoja prava, a tudi sedaj postopati obe stranki složno, v kolikor se dostaje narodnega prava, če tudi so pota nekoliko različna. Potem je razpravljaj o zgodovinskih odnosajih med Nemci in Čehi, dokazujoč veljavo češkega jezika nad nemškim, do cesarja Josipa II., pod katerim so se začele germanizovati šole, vsled česar kmalo ni bilo uradnika, ki bi znal uradovati po češki. Pod njegovo vlado bilo je običajno nemško uradovanje, če tudi ne zakonito odrejeno, a tudi po cesarju Josipu II. ni izšel noben zakon, na kateri bi se mogli sklicevati, da je nemški jezik notranji uradni jezik. To dejstvo potrdil je nedavno pravosodni minister grof Schönborn. Zatem pride govornik do naporov čeških vodij leta 1848., da bi zakonito uvedli enakopravnost, in omenja posebno dr. Riegrovih zaslug v tej zadevi. Navaja zatem razne naredbe izza leta 1848., katere dajejo češkemu jeziku ista prava, kakor nemškemu. Kromeriška ustava ustanovila je paragraf enakooravnosti, ki je jednak našemu § 19. drž. osnovnih zakonov, a se ve da, da se isti ni izvel nikdar. Poznejša reakcija prinesla je Čehom germanizacijo. Dne 23. maja 1852. leta izdal je pravosodni minister Kraus naredbo, v kateri se omenja prvi krat „notranji službeni jezik“. Nekoliko pozneje izdal je isti minister drugo naredbo, s katero je ukazal, da naj se rabi nemščina kot notranji službeni jezik, toda ti naredbi niste bili nikdar objavljeni pravoveljavno ter tudi niste pravno obvezni. Leta 1856. izšla je naredba, da se sme rabiti pred sodišči le nemščina, in da se sme češčina rabiti v spisih le izjemno, leta 1864. pa naredba, da se morajo razsodbe v čeških zadevah izdavat v obeh jezikih, in še le minister Pražak izdal je leta 1886. naredbo, katera določuje, da se mora v čeških zadevah razglasiti razsodba na češkem jeziku. Zatem je presojal govornik § 19. drž. osn. zak., kateri si tolmačijo drugače Čehi in drugače Nemci. Čehi trdijo, da so pravne osebe narodi v svojej celoti, in to je mnenje vseh avstrijskih Slovanov; Nemci pa pravijo, da ne narod kot moralna oseba, ampak posamična oseba ima pravo, zahtevati narodno enakopravnost. Dokler se tudi Nemci ne poprimajo istih nazorov, ni misliti na izvedenje § 19. Na to prejde govornik k uradovanju političkih, šolskih in cerkvenih oblastij. Političkim oblastim sicer ni ukazan uradni jezik, vendar pa uradujejo ministerstva in namestništva nemški; cerkvene oblasti varovale so vsekdar ravnopravnost. Govornik razpravlja nadalje o uličnih napisih v Pragi. Mestni svet čakal je, dokler se ni rešila jednaka zadeva v Ljubljani; zmaga Slovencev pri upravnem sodišču pa je le nekaka Pirova zmaga, kajti upravno sodišče tolmači si člen XIX. le kot načelo brez izvršitve. Po teh nazorih utegnlo bi se slovanskim manjšinam dokazati, da v smislu čl. XIX. na temelju golega načela brez izvedbe nimajo zakonitega prava, da bi zahtevali rešitve v svojem jeziku, ako ni bilo uže posebe odrejeno kaj takega. Konečno omenja govornik še način, po katerem se objavljajo natečaji v službenem listu. Natečaji razglašajo se za Nemce nemški, za Čehé pa v dveh jezikih; iz tega je razvidno,

da je Češka razdeljena jezikovno na dva dela: *jeden nemški in drugi utrakvistiški*, kajti češki se ne pripoznava, in tudi v čeških občinah je nemščina uradni jezik. Vsled tega nastaje vprašanje: kakó naj se vedemo mi? Naša stranka se nikakor ne smatra obvezano, da bi morala postopati rezervovano proti vladni koaliciji. Zaradi tega stavili smo v deželnem zboru predlog gledé jezikovne uporabe pri raznih oblastih. Jeden glavnih naših naporov bil je: uresničenje enakopravnosti v notranjem uradovanju. Kot narodu mora se nam upravljati na našem lastnem češkem jeziku. Koalicija sicer izjavlja, da naj počakajo narodnostna zahtevanja, toda mi ne moremo dopuščati, da nas germanizujejo i nadalje; ne moremo odlagati naših zahtev. Državno pravo pušča naša stranka začasno „in suspenso“; kar pa se dostaje naših narodnih zahtev, zahtevati moramo odločno, da se izvršijo uže sedaj. Pred vsem nam je neobhodno potrebno, da se uvede češki *notranji* službeni jezik; to zahtevamo in pri tej zahtevi ostanemo kljub koaliciji. Dr. *Pražak* branil je utrakvistično načelo uže zaradi tega, ker ne bi se moglo ubraniti tesno združenje Nemcev v nemških pokrajinah, ako bi se uvedel samo češki službeni jezik. Utrakvistično načelo pa bi bilo po govornikovem mnenju jedino, po katerem bi se dalo kaj doseči pri današnjih razmerah. — Dr. *Trakal* je poudarjal, kako težko je rešiti jezikovno vprašanje na Češkem in v Avstriji v obče. To vprašanje mora se rešiti ali takó, da se proglasi jeden jezik kot državni (kakor na Ogerskem), ali pa, da se proglasi enakopravnimi več jezikov. Na

Češkem stavili so uže konkretnih predlogov za rešitev jezikovnega vprašanja na temelju enakopravnosti, posebno v načrtu narodnostnega zakona, kateri se je dodal osnovnim zakonom, in kateri naj bi postal nekako deželni osnovni zakon. Dr. Šolcev predlog da je nastal iz Dunajskih punktacij. Staročoška stranka izjavila je bila, da je potrebno v izvršitev punktacij popolno izvršenje ravnopravnosti v deželi, predno se omeje okraji po narodnostih, in v tem smislu stavila je svoj predlog. Od te dóbe pa so se odložile punktacije, in danes so odnošaji deloma spremenjeni, kar je vsekakor važno gledé vsebine jezikovnega zakona. Govornik zagovarja utrakvistično načelo za vso Češko, vsled česar bi morale oblasti razpravljati na onem deželnem jeziku, na katerem je bila podana vloga. Dalje želi govornik, da se jezikovno vprašanje pretrese vsestransko in temeljito, ter zaključí, poudarjajoč, da se mora izvesti in zajamčiti vsekakor jednako pravo obeh narodnostij in njiju jezikov v vsem kraljevstvu v smislu današnjih odnošajev in potreb. — Dr. Šolc odgovarja, da se njegov predlog sicer ne opira baš na utrakvistično načelo, katerega pa tudi ne zanika. Poudarja, da je treba Čehom računati ne le z 8 milijoni avstrijskih Nemcev, ampak tudi s 40 mil. Nemcev v nemškem cesarstvu. Težava jezikovnega vprašanja da je v tem, ker avstrijski Nemci niso federalisti, marveč centralisti. Državni jezik ne sestaje sicer de lege, pač pa de facto, radi česar je treba označiti meje, katerih nemški jezik ne sme prekoračiti. Češko narodno telo stoji uže takó pod nemškim vplivom, da se nikakor ne more priporočati rešitev narodnostnega vprašanja na temelju utrakvizma; treba je trdnejšega jamstva. Dokler sestaje sedanja koalicija, izvestno ni nadejati se, da se izvedejo te skrčene zahteve, katere odbijajo Nemci uže iz razlogov pristojnosti. — Dr. *Fr. L. Rieger* strinja se z nazori dr. Šolca. Želeti je treba, da se vsakdor priuči obema deželnima

jezikoma; toda nemška oholost ne mara učiti se „inferijornemu“ češkemu jeziku. Obžalovati se mora, da je danes taka, da se Nemci ne marajo učiti češki, Čehi pa ne nemški. Poudarja se sicer, da so razmere danes drugačne, kakor so bile nekdanj, kajti opraviti imamo z velikim nemškim narodom. To je res; toda pri nas je še drug narod, mogočniji nego so ostali narodi, in to je narod birokratov. Baš ta narod brani se zaradi tega, ker mu je to priležniše, nego kakoršne koli preosnove, in proti tem birokratskim razvadam naperjen je dr. Šolcev predlog. Govornik omenja naposled, da je treba pomisliti, da se ne more doseči vse hkrati, in da se mora napredovati vsaj v jednej stvari, da se more potem prestopiti k drugim vprašanjem.

Zadušnice za Zrinskega in Frankopana so bile zadnji dan meseca aprila t. l. v cerkvi čč. oo. frančiškanov v Zagrebu. Na sredi cerkve dvigal se je krasan s cveticami okrašen oder, okolo katerega se je zbralo lepo število hrvatske vseučiliščne mladeži, ki je prišla v cerkev z zastavo, zagrneno s črnim velom. Pri zadušnicah za te hrvatske mučenike, katerih so se pred leti udeleževali običajno samo vseučiliščniki, zastopani so sedaj vsako leto malo da ne vsi stanoviti. Pri maši so kaj krasno peli vseučiliščni dijaki.

Prvi sestanek krščanskih arheologov v Spletu.

Uže lansko leto namerjali so se krščanski arheologi sniti v omenjenem mestu; to pa se je radi tedaj razširjajočih se vesti o koleri moralo odložiti na letošnje leto, in sicer odmenil se je za to 20., 21. in 22. dan meseca septembra. Odbor pozivlja na ta sestanek: 1. ono gospodo, ki se bavi s krščansko arheologijo, cerkveno povestjo, patrologijo ali zgodovino in povestjo dalmatinsko; 2. vse one, ki podpirajo te nauke in vse prijatelje te prezanimive zemlje. Na sestanku bode se razpravljalo: 1. Katere krščanske starine so bile doslej razkrite, raziskane in proučene v Dalmaciji in bližnjih pokrajinah; 2. Koliko se je v zadnjem desetletju storilo za razvitek poznanja krščanskih starin bodi si v Evropi sami, ali izven Evrope; 3. V katerih mestih naj bi se napravili krščanski muzeji; 4. Kaj je storiti, da se na vseučiliščnih in bogoslovnih zavodih napravijo stolice za krščansko arheologijo in patristiko; 5. Kako morajo in morejo umetniki, ki se pečajo s cerkvenim slikarstvom in kiparstvom, porabljati one plodove, ki jih jim podaje nauk o krščanski arheologiji; 6. Katero pot je treba ubrati pri raziskovanju krščanskih starin, na katera pravila je treba posebno paziti pri opisovanju starih stvari, in kako bi se najbolje dale napraviti v to svrhu slikane knjige, da bi bile i vkusne in ne predrage; 7. O zasnovi zbirke krščanskih napisov za Avstro-Ogersko (Corpus Inscriptionum christianarum Austro-Hungariae) in o časopisu, ki bi prinašal opomnje in učene razprave o krščanskih starinah vseh učenjakov sveta. Gospoda, ki se misli udeležiti tega sestanka, naj to pismo javi poverjeniku Msgru Franu Bulić-u, ravnatelju c. kr. gimnazije in arheologiškega muzeja v Spletu.

Ogerski Romuni. V Aradu je bil 3. t. m. shod Romuncev, 2000 oseb; shod se je izrekel proti cerkvenopolitiškim reformam. Zatam je pela mladina rusko himno v romunski osnovi in romunske narodne pesmi.

Dné 7. t. m. je pričela pravda pred Kološko poroto zaradi znanega „Memoranduma“ iz l. 1892. Toženi so dr. Ján Ratiu, advokat v Sibirju, Evg. Brote, posestnik tiskarne, in mnogi drugi, med njimi tudi svečeniki, vseh

skupej 27. Tožba se ogiblje glavne stvari in se spodtika jedino nad formalnostjo. Glavna stvar v spomenici pa je bila ta, da se narod hoče braniti popolnega pomadžarjenja. Romunci, kakor Slovaki nimajo nikake dejanske jednakopravnosti. Na Erdeljskem ali Sedmograjskem voli 200.000 Madjarov več poslancev, nego pa 1.500.000 Romuncev. Na 60.000 Romunov pride 1 poslanec, na 5000 Sikulov pa tudi jeden!

Znano je, da kljub pritožbam, ki so se razglasile po vsej Evropi, madjarska gospodovalna stranka noče nič slišati o teh pritožbah; a čudno ni, da romunska mladina zunaj Ogerske, ravno sedaj v novi spomenici dokazuje, kakó se tlači romunska narodnost na Ogerskem.

Tožba je seosebno zastran te točke: „Historično pravo, ravno tako tudi sedmograjsko državno pravo in pa pragmatična sankcija, jamči Sedmograjski za avtonomijo. Ta avtonomija pa je uničena po uniji, in sicer na način, ki se protivi državnemu pravu Sedmograjske. Vsled tega postopanja žaljen je romunski narod gledé historičnega in narodnega svojega prava, kajti unija se je uvedla brez privoljenja Romunov; in sicer v zboru, zastopniki katerega so se naslanjali na osnovo volilnega zakona od l. 1790.—91. in zakona od l. 1848., torej na osnovo zakonov, ki spadajo v dobó temnega fevdalizma. Unija je poguba vsega prava romunskega naroda in osnovnih zakonov, ki zajamčujejo Sedmograjski avtonomijo“.

V Romuniji se vrše velikanske demonstracije zaradi te pravde.

Na Ogerskem se odločuje ravno sedaj usoda civilnemu zakonu, s tem pa tudi usoda vlade Weckerlejeve in vseh njegovih cerkveno-politiških predlog. Katoliška in pravoslavna cerkev je poslala vse svoje više pastirje v zbornico magnatov; primas in patrijarh Branković sta v istem smislu pobijala predlogo kot nasprotno naukom katoliške cerkve in pravoslavja. Vse, kar je zares še konservativno v plemstvu, je odposlalo svoje člene v zbornico; isto je storila tudi liberalna stranka. Židovsko novinarstvo, ko vidi, da gre za malo glasov, začelo se je tresti, zajedno pa žugati celó proti najvišim mestom. Papež je sam molil v svoji maši, da bi se po zbornici poslancev sprejeta predloga odklonila v zbornici magnatov. Weckerle pa se je izjavil, da odstopi, ako se to zgodi. Groženje, če propade predloga, bode sledilo v raznih oblikah, ali stvari madjarske liberalne stranke so gnjile, in treba je dobre metle, pa bi se počistilo.

Madjarsko gospodarstvo proslavljajo; sedaj pa so madjarski težaki sami razkrili, da je med njimi velika nezadovoljnost. To peče tisto madjarsko gospodo, ki rada vse prikriva in hoče na zunaj lesketati.

Madjari na Reki bi se radi odcepili od Senjske škofije. V „Pester Lloyd“ čitamo, da je prebivalstvo mesta Reke uže pred več časom naprosilo madjarskega ministra za bogočastje, da se naj Reška katoliška cerkev odcepi od Senjske škofije. V zadnji seji mestnega zbora pa da je neki zastopnik urgoval rešenje te prošnje; predsednik mu odgovori, da se ta reč dožene kmalu.

Košut in Rusija. V „Münchener Neueste Nachrichten“ napisal je K. Blind o Košutu skico, v kateri se med drugim nahaja tudi naslednje: Košut je l. 1849. predlagal predsedniku madjarske revolucionarne vlade B. Semere-ju in ministru K. Bačani-ju, da naj se pošlje deputacija ruskemu carju Nikolaju Pavloviču, kateraga

naj naprosi, da prevzame rusko korono kot princ ruske carske rodovine. Pozneje je Košut gledé ogerske korone obrnil svojo pozornost tudi na prince Koburške in Leuchtenberške, a naposled bi bil rad, da se popne veliki knez Konstantin na ogerski prestol.

Sv. Save spomin. Vse Srbstvo je dan 27. aprila, t. j. 9. maja n. st., praznovalo v cerkvi in šoli 300 letnico sežganja ostankov sv. Save. Ta blagovestnik krščanstva med Srbi je umrl 12. jan. st. st. 1236 v Trnovu, na dvoru bolgarskega carja Jovana Asena, kjer je bil v gostih, vračajoč se iz svetih krajev. Iz Trnove kralj Vladislav prenese truplo sv. Save 1237 v Srbijo in položi v monastir Mileševo. L. 1593 je prezimil Sinanpaša, rodom Arnavt, v Belgradu; tu, mu Ahmet beg Oćus, tudi Arnavt, donese, da Turki verujejo sv. Savi, in da se krsté. Vsled tega ukaže Sinanpaša iznenada vzeti ostanke sv. Save ter nesti v Belgrad, kjer so jih sežgali 27. aprila st. st. na Vračaru. Turki, katere so ovadili, da se krsté, so bili Srbi, Bosanci in Hercegovci. Ta spomin torej so sedaj slavili Srbi vseh krajev; saj je sv. Sava, kakor pravi „Глас Пророца“ ne samo zapalil med Srbi luč prosvete in utrdil pravoslavlje, nego tudi s svojim duhom poddrževal narodno jedinstvo med rodnimi brati jedne krvi i jednega jezika, tudi ko bi ne bili jedne vere, in takó dela i danes.

Kralj Aleksander je razglasil 17. aprila t. l. približno to-le: „Mi Aleksander I., po milosti božji in narodovi volji kralj Srbije. Na predlog našega ministerkega sojeta ukazujemo: da zakon z dne 14. marca 1892 in sklep narodne skupščine z dne 31. marca 1891 nima nikakoršne zakonite veljave. Naš oče njegov. Veličanstvo kralj Milan in naša mati nj. Veličanstvo kraljica Natalija imata kot člana naše kraljeve obitelji zopet vse one pravice in dolžnosti, ki so jima zajamčene v ustavi in zakonih“. — Vsa Evropa, ki količkaj objektivno presoja stvari, je jedina v tem, da je mladi kralj rušil s tem ukazom ustavo, in naposled je srbsko najviše sodišče razsodilo, da je ta ukaz protizakonit, ker sam kralj ne more brez sodejstva skupščine razglasiti takega ukaza. V obče Evropa tudi sodi, da povrat in vpliv Milanov ni le nesreča za Srbijo, ampak tudi za prestol Obrenovičev. Zapad, židovska sopomoč in Milan spravili so uže do sedaj Srbijo v financijalno neugodno položenje; spravijo jo pa tudi v politiško opasnost, takó da postane še večja igrača zapadnih interesov.

Na Bolgarskem je Stambulov zopet dobre volje, odkar je sultan s posebnim ukazom privolil v zopetno otvorenje bolgarskih šol v Makedoniji. Stambulov je naznanil sultanu zahvale naroda, in sultan je zagotovil, da mu je pri srcu blagostanje zvestega bolgarskega naroda.

V Romuniji je narodna stranka, kakor pišejo „Moskovske Vedomosti“, navdahnena z antidinastičnim ali, bolje rečeno, antihohenzollernskim duhom, in to so njeni privrženci ob priliki poslednjega prebivanja Ferdinanda s soprogo v Jašu očitno pokazali. V deputaciji, ki je pozdravila princa, ni bilo nobenega zastopnika narodne stranke, in na večer mestnega razsvetljenja narodna stranka ni razsvetila doma svojega kluba.

Poljska mladež v Varšavi uprizorila je 17. aprila t. l. demonstracijo v spomin poljskega junaka Kilinskega, ki se je odlikoval v borbah za samostalnost Poljske pred 100 leti. V dan 17. aprila pred 100 leti

posrečilo se je Kilinskemu, da je v noči napadel in premagal rusko posadko v Varšavi, kjer se je vnelo tedaj pravo mesarsko klanje. Ruski vojaki bili so napadeni v snu; predno so se dobro zdramili, so jih Poljaki uže večinoma pobili. Stoletnica tega čina slavila se je v Varšavi s tiho s. mašo v cerkvi sv. Ivana. Po maši pa je šlo do 300 mladičev v Donavsko ulico, kjer je prebival Kilinski, ter so tam demonstrirali. Ruske oblasti so zaprle okolo 200 oseb, ki so se udeležile te protiruske demonstracije.

Italija. V drž. zboru je bil razgovor tudi o zunanji politiki. Crispi je med drugim obžaloval, da ni zmagala Italija l. 1866., in da vsled tega ni prodrla do vstočnih Alp (Ostalpen), katere po njegovem mnenju bi vstvarile naravne meje državi. Tu se vidi, kake namere gojé v Italiji, a glavno židovsko-lib. glasilo na Dunaju hoče poblažiti navedeno izjavo Crispijevo. No, imamo „patrijotičke“ liste v Avstriji!

Jednota Amerik Slovencev. Dne 1. aprila so se sešli v mestu Joliet zastopniki 10 slovenskih katoliških podpornih društev iz raznih delov Zj. držav; združili so se, da ustanove skupno podporno društvo, kateremu so dali naslov „Kranjsko-slovenska katoliška jednota“. Drugi so predlagali ime „Jugoslovenska katoliška jednota“, a niso dobili večine zato. Predsednik je Jos. Stukel, (N. Indiana Str., Joliet, Ill.) Nam se zdi ime preveč omejeno; vsaj pridevek „Kranjsko“ bi bili morali opustiti; kakó se hoče primorski, štajerski Slovenec ali n. pr. istrski Hrvat pridružiti takemu društvu? Ali hočete te rojake izključevati? Ali ni bilo nikogar, ki bi bil primerno pojasnil neumestnost takega naslova? Popravite to napako vsaj na zborovanju l. 1895., katero bo 4. in 5. jul., torej v dan sv. Cirila in Metoda v Toweru.

KNJIŽEVNOST.

Glagolita Clozuv. Vydal dr. Václav Vondrák. Se třemi světlotiskovými přílohami, V Praze 1803., 4°, 126. Slovenski slavist V. Oblak opozarja na to novo izdanje tudi v „Ljub. Zvonu“ (5. zv., str. 319, potem na svojo oceno v „Archivu“ 588—594.)

Jan Švab, povidka z dějin českých od Fr. Hrnčíře Nákladatelství dr. Fr. Bačkovského.

Selské črty. Napsala Tereza Svatová. Nakl. „Li-buše“, Matice zabavy a vědění.

Časopis společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. Praha. Ročník II., č. t.

Staré pověsti české. Napsal Al. Jirásek. Seš. 4. Nákladem I. R. Vilímka v Praze.

Historická mluvnice jazyka českého. Napsal Jan Gebauer. Díl I. Hlaskosloví. Nákladem F. Tempského v Praze a ve Vídni.

„*Náše doba*“. Revue pro vědu, umění a život sociální. 7. štev. obseza: Slované studie Jana Kollára Slovánská vzájemnost. Piše T. G. Masaryk. — Francesco Crispi a Italie (J. Sl.). — Z Ruska do Čech I. (—o—).

Itd. Potem razgled na znotraj, zunaj, socijalni, kritika, poročila in obzor časopisov. V tem snopiču je I. del razprave o spisu Kollarjevem o slovanski vzajemnosti, prof. Masaryk poroča tu o vsebini spisa; v II. in III. delu hoče podati pa kritiko in pojasnila. Nas bode ta razprava zanimala tudi zaradi tega, da bomo primerjali spis Slovenca dr. Murkota, ki ga je l. 1893. v Kollarjevem Almanahu čeških in slovaških dijakov priobčil o istem predmetu.

„*Náše Doba*“, kakor uže znano, izhaja v Pragi, in stoji na letu 6.50, na četrta leta pa 1.70; ima v vsakem sešitku 80 str. 8°.

Rozhledy, socialni, politické a literární. Vydává a rediguje: Jos. Pelcl v Chrudimi. Číslo 7.: Dr. Č. Klier: O polepšovacích ústavech v Rakousku. — Dr. J. Jakubec: Politické a sociální názory v Kollarově poesii. — ff — O úkolech lidové strany na Moravě. — Ch.: seskupení a zastoupení zajmové. Po tem poročila o duševnem gibanju za mejami, o domači politiki, gospodarstvu in financijah. — „*Rozhledy*“ izhajajo 25. dne vsakega meseca na 56 str. in stojé vse leto 5.10, četrta leta pa 1.30. Ta mesečnik deluje v pozitivnem smislu, in v posebnih razpravah kaže, da se dotika vprašanj, ki posebe zanimajo Slovanstvo. V 7. snopiču mika nadaljevanje spisa o političkih in socijalnih nazorih Kollarjevih.

Spevy slovenské. Sbíerka lúbosntých, vojenských, rolnických atd. píesní. Sobíeral I. A. Jančík. V Buda-pešti. Nákladem Kolomana Rozsa a jeho manželky. 1894 Str. 16° 478. C. 80 kr.

Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavatel: Joz. Škultety. Sošit 5. obseza poleg leposlovnih spisov in pesmij n. pr. razpravo: „O nábožných píesnách kancionálu turo-lúckeého. Podáva V. Houdek.“ Ta dragoceni spomenik slovaških ornamentov je spisal in narisal turo-luški rektor Ján Liborčansky l. 1684. — Fr. Pastrnek nadaljuje: Študovanje slovenčiny. — Pavel Križko podaje: „Prispevky ku poznání slovenskej reči.“ V obče spadajo „*Slovenské Pohľady*“ k najboljšim leposlovnim in znanstvenim časopisom slovanskim. Stojé na l. 5, na pol l. pa 2.50 gld. Izhajajo: Turčiansky Sv. Martin (Turóc — Szt.-Marton).

Србија 1834. Писма грофа Ђоалеонта грофу Де-вильу, министру сполиних послова у Паризу, о тадашњем стању Србије, од академика Ст. Новаковића. Споменик Срп. кр. академије XXIV. У Београду 1894.

Каталог нар. библиотеке у Београду. I. Книжевност српска. Кр. срп. држ. штампарија 1894. Ц. 10 вч.

„*Босанска Вила*“, ki izhaja uže IX. l. v Sarajevu kot „list za zabavu, pouku i književnost“, pridala je 7. št. (april) t. l. še posebno št. kot dodatek 15. br. l. 1893., in sicer v spomin Gunduličeve in Obodske proslave. Na prvem mestu ste sliki bar. Gondole, predsedn.

odbora Gunduličeve in P. A. Rovinskega, predsedn. odbora Obodske slave; ima potem sliko Gunduliča, odkritja njegovega spomenika, in Obodskega mestica v Črni Gori. List posebe kaže, da Obodska tiskarna je bila mati mnogim drugim, v katerih so se tiskale jednake cerkvene knjige na staroslovanskem jeziku.

Етика или правоучение. Съставилъ Антонъ Безеншекъ. (Собственно издание на съчинителя). Пловдивъ. Дружествена печатница „Съгласие“. Стр. VIII. + 138; 8° цѣна 2 лева. Prof. Bezenšek, slovenski rojak, ki na gimnaziji v Plovdivu prodava etiko, logiko in psihologijo, predlagal je bolgarskemu naučnemu ministerstvu, da se sprejme etika kot naučni predmet v VII. gimn. razredu; to se je sprejelo, in je po nalogu spisal on tu navedeno knjigo. Kakor poroča v predgovoru, razpravljal je etiška načela po različnih knjigah, se posebno pa ga je vodil dr. G. v. Gizicki: „Grudzige der Moral. Gekrönte Preisschrift“. Leipzig 1893. Med slovanskimi deli navaja rusko: K. D. Kavelinъ: „Задачи этики“. СПб. 1887.

Руская христоматія. Съ руско-чешко сербскимъ словоуказателемъ. Прага. Издатель Эд. Валечка. Та христоматія ima na besedah tudi ruski akcent.

Княза Черногорскаго Николая Балканская Царница, драма въ трехъ дѣйствіяхъ. Перевелъ съ сербскаго М. Жералчъ. Изданіе А. С. Суворина. С. Петербургъ, типографія А. С. Суворина, Эртелевъ пер. д. 13. 1895. Ц. 2 рубля. Žerajič je to vsemu Slovanstvu znano delo sedanjega črnogorskega kneza izborno preložil na ruski jezik in to po duhu, kakor po poetiški lepoti.

Listnica uredništva.

Tem, ki so po nas naročili Dimitrijevičevo rusko slovnico, naznanjamo, da se je zakasnila, in sedaj kmalu zvemo, ali jo še dobimo pred novim izdanjem. — F. M. B. Dotične pesmi dobite pri Zagorjanu, knjigarju, v Ljubljani. — Razni dopisi in spisi, ki se niso še priobčili, pridejo kmalu na vrsto. — Na razne strani, kamor smo dolžni odgovor, odgovorimo posebe. — ?? Pesem „Žensko vprašanje“ ima dobro vsebino, ali nima gladke, ugodne oblike. Nekoji verzi so preveč trdi. U drugih je jezik nemški, ne slovenski. „Klevetnikom“ nije od važnosti. Na oni način morda se *pravdati* privatno, ali ne v „Slov. Svet-u“. Morda bođe drugi krat bolje. Do videnja! — A. B. u *Zadru*. Čim nam se prijavi više početnika, tim bolje. Što bude valjano, donest ćemo prije ili kašnje. Mi ne bacimo nijedne stvari u koš, dok je nismo proučili. Pitate nas, je li naš list razširen? U Hrvata nije baš odviše. Da ste nam zdravo! — M. R. v *Ljubljani*. Vaše novele ne moremo sprejeti, ker nimamo prostora za proizvode take vrsti. Zdravo i sretno!

Milan Z. Br. u *Zagrebu*. Veoma nam je drago, što ste nam se opet javili. Jednu ćemo pjesmicu donesti. — Vi pjevate o jadu i hadu, kao da ste doživjeli i proživjeli više nego . . . je pravo i zdravo. „Medju cviećem u prirodi Divna ruža procvjetala, Mirisom mi rosnih usna Suhu žedju utišala. Ah, i sada znade često

Ožednuti duša moja. Al je nema tko da poji — Usahla su usta tvoja“. Zar je jektičava ili je umrla? — U drugoj pjesmici pjevate suncu: „Zorom opet kad zasjaješ, Hladno bit će srce moje“. To ste napisali 26. 4. — po tom ste 27. 4. bili mrtvi, a 28. 4. su Vas upokali. U istoj pjesmici kažete zlatu svome: „Poljubi me jošte jednom, Ružo sladka, dok je doba (malo prije ste rekli, da su joj usta usahla); Ljubiti će ova usta (Vaša usta!) Sjutra crvi na dnu groba“ (brrr... zar ćemo Vam poslati „Sl. Svet“ u grob među crve?) Mi smo se bojali . . . ali nas je umirila pjesmica „Lijek mojoj tugi“, u kojoj nam pričate, da ste bili u gostinji, gdje ste se napili crvenike vina, nazdravljajući mladoj, dražestnoj krčmarici: „Dodji amo, da se kucni S grličicom sokô sivi! Tvoje vino srce lieči — Ja te ljubim! Bog te živi!“ Finis coronat opus. — Ili je možda jedna pjesma spjevana pô godine prije od druge? — Nekoj su stihovi gladki i sladki. U pjesmici „Cijek mojoj tuzi“ ima duhovitosti. Do vidjenja!

Tr.

Opomna upravnništva. Nekateri naročniki so na dolgu od več let; kljubu večkratnim opominom na tem mestu, oziroma tudi po pismih, se ne zganejo. Nismo nikdar mislili, da bodo tako zanikarni nasproti nam; oni so izjeme med našimi naročniki, ali so, in zato nam ne morejo zameriti, ako bodemo tudi mi postopali proti njim — izjemno, s pomočjo sodnijsko. Če se hočejo izogniti izrednim stroškom, naj poravnajo do konca tega meseca svoj dolg.

Přijmu rádného jednatele pro privátní obchod se lněným zbožím za vysokou provisií. Ctěné nabídky pod adressou:

JOSEF KEJZLAR jun.

Červený Kostelec — Čechy.

(Roth Kostelec — Böhmen).

Barvotiskové obrazy přináší každé číslo najlacnějšího obrázkového časopisu pro lid
Besedy Lidu. Jednotlivá čísla pouze 6 kr.

V předplacení půlletně 80 kr., ročně 1 zlati 60 kr. i s poštou. Každé číslo přináší velký výbor kresné četby a četná vyobrazení provedená **barvotiskem**. — Každý, kdo požádá, obdrží číslo na ukázkou. — Sběratelům neb těm, kdož by se chtěli zabývatí prodejem, povolujeme zvláštní výhody.

Veškeré dotazy a objednávky vyřizuje obratem

Administrace časopisu „Besedy Lidu“

v Praze-II., Karlovo nám. č. 34.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstnu, ulica Farneto št. 44.